18

ARKITEKTEN

IEDDELELSER FRA DANSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND

KITEKTEN ÅRG. 60 1958 NR. 18 SIDE 289-304 AFLEVERET TIL POSTVÆSENET 2. SEPTEMBER 1958

ARKITEKTEN

Meddelelser fra Danske Arkitekters Landsforbund.
Udgivet af Arkitektens Forlag.

Redaktion:
Poul Erik Skriver (ansv.)
Chr. Enevoldsen
Redaktionsudvalg:
Johan Pedersen (leder), Jarl Heger, Erik Nilsson, Elliot Hjuler, Henning Meyer og Gehrdt Bornebusch
Annonceredaktion:
Bertel Barnholdt (annoncechef)
Lillian Schmidt (sekretær)
Redaktionens adresse: Bredgade 66, København K, tlf. Minerva 1290.
Udsendelsesdag: Hver anden onsdag. Redaktionen slutter 14 dage ·ør udsendelsesdagen.
Pris: 3 kr. pr. hæfte i løssalg, abonnement 48 kr. årlig.

Signerede artikler står for forfatterens regning, usignerede for den ansvarshavende redaktørs regning. Kun når det udtrykkeligt er angivet, kan artiklerne ses som et udtryk for Danske Arkitekters Landsforbunds standpunkttagen.

ERINDRINGSLISTE

Konkurrencer

Offentlig projekt-konkurrence om skitseforslag til en højskole ved Helsingør. Afleveringsfrist: 15. oktober 1958. Program udleveres af D.A.L.'s konkurrenceudvalg.

Nordisk konkurrence om stadshus og politistation i Falun, Sverige. Program rekvireres hos fastighetschefen Kurt Danielsson, Fastighetskontoret, Åsgatan 27, Falun, mod depositum på d. kr. 40,– indbetalt til D.A.L. Afleveringsfrist 31. oktober 1958.

International idékonkurrence om haveanlæg, Hamburg. Konkurrencens program ligger til gennemsyn i D.A.L.s sekretariat. Afleveringsfrist 19. november 1958.

Nordisk byplankonkurrence. Frederiksberg kommunalbestyrelse indbyder danske, finske, islandske, norske og svenske arkitekter til en offentlig idékonkurrence om forslag til byplan for et område i Frederiksberg kommune. Konkurrenceprogram udleveres i D.A.L.s sekretariat. Bilagene fås samme sted mod et depositum på 100 kr. Afleveringsfrist mandag den 2. februar, 1959.

Interbau Berlin 1958

I tiden fra 29. august til 14. september afholdes en udstilling i Hansakvarteret i Berlin, hvor der vil blive lejlighed til at se flere bygninger fuldført, som enten ikke var påbegyndt eller fuldførte i udstillingsperioden i 1957. Det drejer sig bl. a. om højhuse af Raymond Lopez og Eugene Beaudouin og af Hans Schwippert, 3 og 4-etages huse af Wassili Luckhardt og Hubert Hoffmann, af Schneider-Esleben, Max Taut, Kay Fisker og Paul Baumgarten samt eenfamiliehuse af Sep Ruf, Günter Hönow, Gerhard Weber, Arne Jacobsen m. fl. Desuden er der endnu en række bebyggelser, der befinder sig under opførsel. Le Corbusiers højhus „Citè radieuse, Typ Berlin“ vil også være fuldført. Der vil være rundvisninger, ligesom der i dagene fra 9.–12. september vil blive afholdt en foredragsrække i den store kongressal. Yderligere vil de præmierede projekter fra konkurrencen om en byplan for Berlin være udstillet.

ARKITEKTENS FORLAG

Bredgade 66, København K. Minerva *1290.
Forlagsled : R. Dahlmann Olsen.

I dette hæfte indlæg fra:
A/S De forenede Jernstøberier

BYGGETEKNISK ORIENTERING

Bekæmpelse af råd og svamp i bygninger

Af L. Harmsen

Træ har mange fortræffelige egenskaber, som gør det velegnet i byggeriet; desværre kan det rådne, når det anvendes forkert, og de kæmpebeløb, der ifølge Statistisk Årbog årligt udbetales fra forsikringsselskaberne i skadeserstatninger, fortæller, at det ikke altid benyttes med omtanke.

Ved rigtigt brug må træ anses for at være ubegrænset holdbart. Men er der fejl i konstruktionerne, eller forsømmes det at behandle træet med konserveringsmidler, kan angreb af træødelæggende organismer når som helst sætte ind. Hvis træ af en eller anden grund tilføres vand og gennem længere tid holdes fugtigt, vil det før eller senere blive svækket ved svampeangreb.

Udseende af svampeangreb

Svampeangreb ytrer sig ved en misfarvning, oftest brunfarvning af træet, ved mørning og ved revnedannelse på langs og tværs af træets årer, således at det ved fremskredne angreb falder hen som terningformede eller aflange sprækkeklodser. Ofte er træet tillige bevokset med svampevæv, der kan være pudeformet, hindeagtigt eller bestå af strenge, som minder om trærødder.

Råd

Hvor fugtighedstilgangen er ringe, vil svampen vokse langsomt, og ødelæggelsen foregå langsomt. Tilstanden betegnes i praksis som råd. I reglen kan svampedannelse ikke iagttages, men træet farves mørkt, mørnes og sprækker. Råd opstår ofte i træ, der kommer i berøring med murværk, f. eks. indmurede bjælkeender, fodpaneler og trappevanger. Ødelæggelsen betragtes i praksis ikke som forårsaget ved svampeangreb, og udbedringen henhører under ejendommens almindelige vedligeholdelse. Selv om råd ikke tillægges stor betydning, bør man dog ikke tage for let på det. Tilstanden viser, at der er noget galt.

Svamp

Under gunstige betingelser for svampeangreb, det vil sige, når vandtilførslen er rigelig, kan angreb hurtigt medføre store skader, og samtidig udvikles et synligt svampevæv og eventuelt frugtlegemer, som i udseende afhænger af den angribende svamp. Sådanne angreb tages på grund af deres omfattende ødelæggelser altid mere alvorligt.

Når skaden er sket

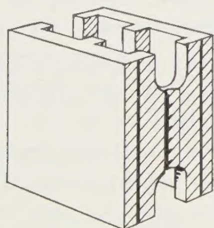
Opdager man, at skaden er sket, og træværket misfarves, sprækker og smuldrer, må man søge at finde årsagen til den fugtighed, som er forudsætning for ødelæggelsen. Dernæst er det af betydning for en hensigtsmæssig reparation at vide, hvilken svampeart der har forårsaget ødelæggelsen. En erfaren tømrer

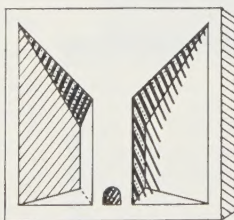
Vi påtager os også individuelle opgaver

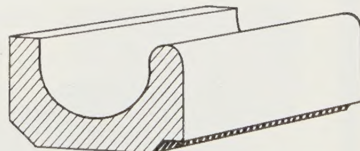
Søger De, med specielt mål for øje, et keramisk produkt med særlig form, overflade, glasur m. v. ...

så er De velkommen til at kontakte os. Uforbindende vil vort forsøgslaboratorium og dets teknikere

være til rådighed med sin viden og sin moderne udrustning.

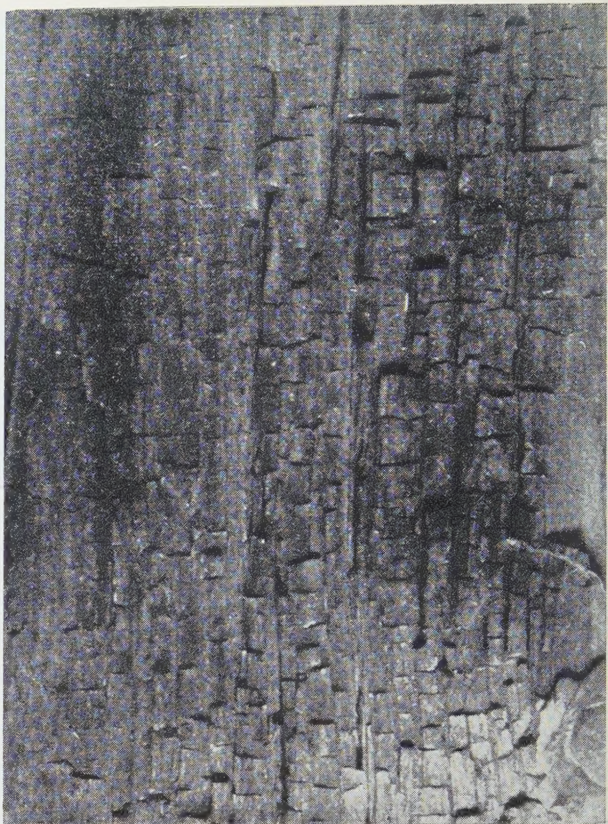

Nogle Hasle nyheder:

»Hollow Block« – facadesten: »Berlingske hus« – skvulprende: »Vestbad«

HASLE keramiske produkter

A/S HASLE KLINKER- & CHAMOTTESTENSFABRIK . ØSTERBROGADE 6 . KØBENHAVN Ø . C. 12.254

Skrumperevner og sprækkeklodser ved fremskredet angreb af råd (naturli[g] størrelse)

eller bygningssnedker kan ofte afgøre svampeangrebet[s] karakter og foretage den rette udbedring. Fejlagti[g] fremgangsmåde ved bekæmpelsen kan bevirke unødig spild af træ og arbejdskraft og i værste tilfælde med[-] føre, at angrebet blusser op pány.

Det kan ofte være vanskeligt at afgøre, hvilke[n] svamp der er på spil, og undertiden kan der endo[g] være angreb af flere svampe på een gang.

Hvis man vil være helt sikker på, at reparations[-] arbejdet bliver rigtigt udført, kan man få hjælp p[å] Teknologisk Instituts svampelaboratorium, Hage[-] mannsgade 2, København V., som modtager prøve[r] af angrebet træ og giver vejledning for bekæmpelse[n] ud fra undersøgelsens resultat og de med prøve[n] modtagne oplysninger. Undersøgelsen varer ca. 1[4] dage, men den kan i særlige tilfælde fremskyndes. Prisen for undersøgelsen er 30 kr.

Instituttet påtager sig også besigtigelser af angrebn[e] bygninger. Honoraret afhænger da af besøgets varig[-] hed og af rejseudgifterne.

Lidt om svampe

Svampe er planter, som danner et fint væv i og uder på træ. Svampene udskiller stoffer, som virker op[-] løsende på træets bestanddele, så det kan tjene so[m] næring for dem. Herved fjernes noget af træet, o[g] det taber i vægt og styrke og skrumper ind, så de[r] opstår de ovenfor omtalte revner. Processen er led[-] saget af en farveændring, i reglen farves træet mørkt men i sjældne tilfælde affarves træet. Veludvikled[e]

svampe frembringer med mellemrum frugtlegemer som tjener svampens formering. I frugtlegemerne dannes sporer, som svarer til de højere planters frø. Sporerne dannes i uhyre mængder, og da de er mikroskopisk små, føres de let omkring af vinden. Der er derfor svampesporer overalt i luften, og man må regne med, at de findes på alt træ, hvorfor det må undgås at skabe betingelser for deres videre udvikling.

Tørt træ angribes ikke af svampe. Det bedste værn mod svampeangreb og råd er derfor at beskytte træet mod fugtighed. I almindelighed gælder, at træ som indeholder højst 20 pct. vand, ikke angribes. Den ondartede, ægte hussvamp kan dog også angribe tørt træ. Fra et angrebet sted kan den brede sig til det tørre træ, og i sine tykke strenge transporterer den selv det nødvendige vand. Et vandindhold på 20 pct. svarer til, hvad der findes i vellagret træ. Men da vellagret træ kan være vanskeligt at skaffe, sker det ofte, at det leverede træ har et højere vandindhold og derfor er i fare for angreb.

Foruden at formere sig ved sporer kan svampe også spredes ved, at dele af svampeangrebet træ eller dele af svampevæv føres fra en angrebet ejendom til en anden, og den, der udfører reparationer efter svampeangreb, må være påpasselig med sine redskaber og sit arbejdstøj samt med det angrebne affaldstræ.

Det er vanskeligt at angive, hvor hurtigt et svampeangreb udvikler sig. Eksempelvis kan det angives, at gul tømmersvamp kan ødelægge en etageadskillelse på et års tid, når livsbetingelserne er gunstige for den. Under vanskeligere kår kan nedbrydningen vare årtier.

De almindeligste svampe

Den ægte hussvamp

Den farligste af vore bygningssvampe er den ægte hussvamp (Merulius lacrymans). En frodigt voksende hussvamp danner et tykt, vatagtigt svampevæv med en frisk, champignonagtig lugt. I de hvide væv dannes det skorpeformede frugtlegeme, som producerer millioner af sporer, der som et rustrødt støv lægger sig på gulv og møbler. Frugtlegemet er ofte flere millimeter tykt og 20–30 cm i tværmål. Det har en karakteristisk grubet, foldet overflade, der til at begynde med er gullig, senere mørkebrun, omgivet af en hvid, tyk rand. Svampen danner strenge, som kan vokse over mur og jern frem til andre træforekomster. Den kan holde sig levende meget længe i angrebet træ, selv om dette opbevares tørt. Der sker da ingen vækst, men hvis træet igen bliver fugtigt, genoptager den sin ødelæggende virksomhed. Angrebet træ rummer en meget stor smittefare, hvorfor det omgående må brændes, og det må under ingen omstændigheder opbevares i hus til senere brug som brændsel. Svampen angriber især nåletræ, men virker også ødelæggende på bøgetræ, mens egetræ er ret modstandsdygtigt.

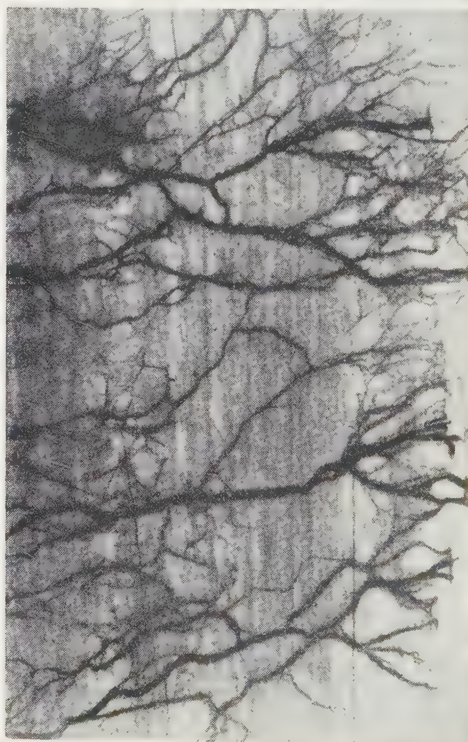
Sprækkeklodser fremkommet ved angreb af lille hussvamp (naturli størrelse)

Lille hussvamp

Lille hussvamp (Merulius tignicola) ligner mege ægte hussvamp både i udseende og forekomst. De er lidt spædere, vokser langsommere og kræver re stor og stadig fugtighed. Den kan fuldstændig øde lægge angrebet træ ligesom ægte hussvamp, men de tager længere tid. Udbredelsesevnen er ringe, og den er derfor ikke nær så farlig som ægte hussvamp. Lill hussvamp træffes hyppigt i gamle ejendomme ude kælder, hvor rummet under gulvet ikke er ventilere

Gul tømmersvamp

Gul tømmersvamp (Coniophora cerebella) er de almindeligste bygningssvamp. Den kan findes overal i en bygning, hvor der er den fornødne fugtighed Den trives bedst ved høj fugtighedsgrad i træet, me

Karakteristiske sorte strenge af gul tømmersvamp. De er noget affladed og sidder meget fast på træet. Strengenes tykkelse kan blive op til 3 mm

Frugtlegeme af gul tømmersvamp

kan holde sig levende og vokse selv i ret tørt træ. Under gode vækstbetingelser dannes der fine strenge, som hurtigt bliver brune og til sidst sorte. De sidder meget fast på træet, er noget affladede og ofte bugtede i deres forløb med en tykkelse op til 3 mm. Strengene er meget karakteristiske for svampen og kan holde sig meget længe, mens det løsere svampevæv hurtigt forsvinder. Frugtlegemet er skorpeformet, brunt med en ujævn, vortet overflade og omgivet af en lys gullig rand. Når den vokser i ret tørt træ, danner den ikke overfladisk svampevæv, og angrebet betegnes som råd, og gul tømmersvamp er langt den hyppigste årsag til denne tilstand. Det angrebne træ har ofte bevaret sin overflade fast og uskadt, mens det indre kan være stærkt angrebet.

Gul tømmersvamp konstateres tit i nybygninger, fordi træet har været fugtigt ved indlægningen. I centralopvarmede ejendomme kan man regne med, at svampen vil uddø i løbet af et par år på grund af træets stærke udtørring. I kakkelovnsopvarmede huse vil udtørringen tage længere tid og ikke altid kunne bringes så langt ned, at svampen uddør.

Gul tømmersvamp er hyppig også på træ i fri luft, f. eks. trætrapper og raftehegn. Den er almindeligst på nåletræ, men virker også stærkt ødelæggende på bøgetræ og egetræ. Den er ofte en forløber for ægte hussvamp, idet selv et let angreb bevirker sådanne omdannelser i træet, at det bliver lettere modtageligt for angreb af hussvamp.

ØNSKEKØLESKABET

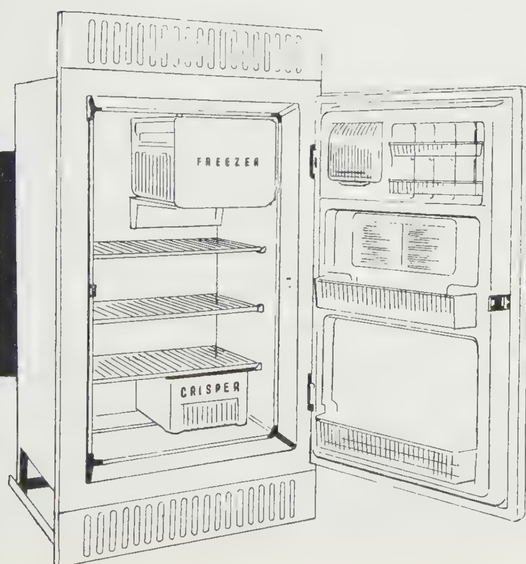
der passer fuldendt i tegningen . . .

Sådan skal et køleskab se ud, når det skal være ekstra godt. Linierne er lette og elegante, som selve den moderne arkitektur

ATLAS nye kompressorskab er meget billig i drift (godt $^{1}/_{2}$ kilowatt pr. døgn). Det har ekstra stort frostrum med isskuffe og plads til 9 kg dybfrosne varer – indstillelige hylder af glat, rustfrit materiale med »guld«hyldefronter – smørboks til $^{1}/_{2}$ kg i døren – 2 flaskehylder – og ægreol.

Der ydes 5 års garanti, et virkeligt udtryk for, at en ATLAS er et kvalitetsprodukt.

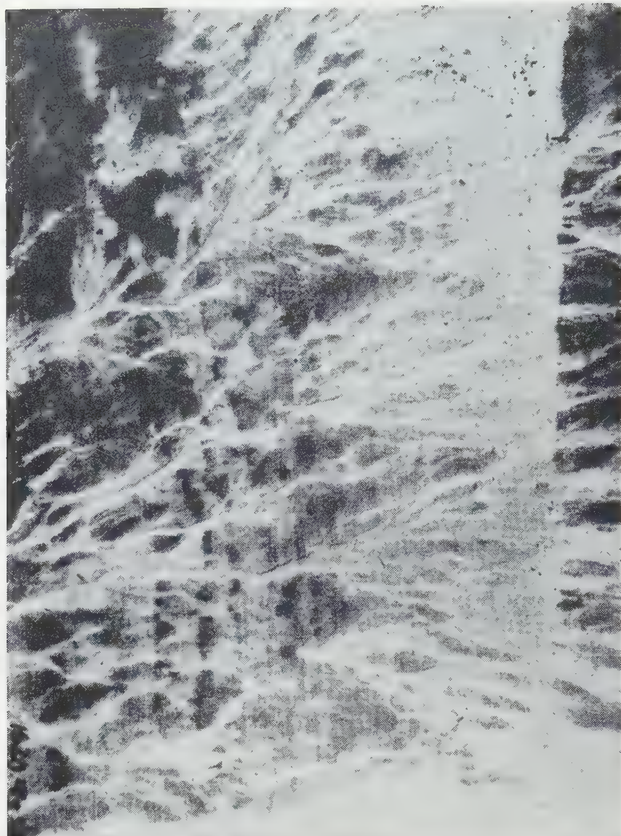
Det nye 125 liter kompressor-køleskab til indbygning er et rummeligt kvalitetsskab til en rimelig pris. Kontantpris 1435,- kr.

ATLAS

BALDERSGADE 3
KØBENHAVN N
TLF. ÆGIR 4864

Strenge af hvid tømmersvamp på undersiden af gulvbræt

Hvid tømmersvamp

Hvid tømmersvamp er en fællesbetegnelse for en gruppe svampe, hvor det overfladiske væv er hvidt og holder sig hvidt i modsætning til hussvampens, som bliver gråt.

Den typiske hvide tømmersvamp (Poria vaillantii) danner et kraftigt, hvidt væv på træ og undertiden på murværk. Under meget fugtige forhold er det løst, vatagtigt og meget skørt. Strengene, der ofte er vifteformet grenede, kan blive nogle millimeter brede, er hvide og lådne, bøjelige og ret sejge. De kan ikke brede sig så langt som hussvampens strenge, og dette sammen med større fugtighedskrav gør den mindre farlig end hussvampen. Den er hyppig i træ i fugtige kældre, i bjælkeender i fugtige ydermure, fodpaneler o. s. v.

Viftesvamp

Viftesvampen eller grubesvampen (Paxillus acherruntius) vokser bedst i meget fugtigt træ. Den danner et fint uldent væv af trådfine gulbrune til mørkebrune strenge, der oftest er vifteformet forgrenede, og som let løsnes fra træet. Det angrebne træ farves i reglen rødligbrunt. Frugtlegemerne er små paddehatte, fastsiddende ved den ene side, undertiden med en kort stilk. Svampen forekommer kun på nåletræ og er på grund af sit store vandbehov som regel ganske lokal.

Korkhat

Korkhatte (Lenzites saepiaria og Lenzites abietina) danner intet ydre svampevæv, og da træets overflade længe holder sig uskadt, kan ødelæggelsen være vidt fremskredet, inden angrebet opdages. Ofte er det først frugtlegemernes fremkomst, der giver mistanke om, at der er noget galt. De bryder frem gennem revner i træet, er langstrakte og meget sejge, korkagtige og stærkt vandsugende. Oversiden er ujævn, filtret, og farven er kastaniebrun med lysere rand.

Korkhattene er ansvarlige for de udbredte ødelæggelser, der er konstateret i tagbrædder og især ved paptage, hvor træværket er fugtigt på grund af utætheder eller mangelfuld ventilation af tagrummet. De kan holde sig levende i tørt træ i årevis og være rede til at genoptage deres ødelæggende virksomhed, så snart der kommer passende fugtighed i træet.

Blåsplint

Blåsplintsvampene er årsag til en dybtgående misfarvning af træ. Misfarvningen viser sig som mørke, oftest blålige pletter. Forekomsten af blåsplint ændrer ikke væsentligt træets egenskaber og må nærmest betragtes som en skønhedsfejl. De forskellige arter blåsplintsvampe kræver noget forskelligt vandindhold, men i træ, hvor fugtigheden er under 20 pct., opstår der ikke angreb. Nogle af svampene kan holde sig levedygtige i tørt træ i årevis og kan fortsætte væksten, når fugt kommer til. Det giver en forklaring på, at der i gulvbrædder kan fremkomme blåsplint nogen tid efter lægningen, hvis underlaget ikke har været tilstrækkeligt tørt. Fernisering og lakering hæmmer udtørring og forbedrer dermed livsbetingelserne for svampene, som på kort tid kan brede sig stærkt. Fernisering fremhæver misfarvningen, der dog bliver mindre fremtrædende, efterhånden som gulvet i tidens løb bliver mørkere.

Imprægnering mod svamp

Ved at behandle træet med imprægneringsmidler mod svamp kan man i betydelig grad nedsætte risikoen for svampeangreb. Behandlingen indskrænker sig i reglen i almindeligt byggeri til bjælkeender i mur og bjælkesider, som vender mod murværk, men ved at udstrække behandlingen til hele bjælken vil utvivlsomt et betydeligt antal svampeskader kunne undgås.

Imprægnering ved påstrygning må ske med „fuld“ pensel og på vandret flade, så midlet løber fra penselen ned i svindrevnerne. Bjælker må derfor vendes under arbejdet. Endetræ må gives særlig omhyggelig behandling, og behandlingen må i alle tilfælde foretages efter træets tildannelse. Da imprægnering ved påstrygning eller sprøjtning er en overfladebehandling, er der også kun tale om en overfladebeskyttelse; mulige angreb indvendig i træet vil derfor ikke altid kunne standses. En bedre imprægnering fås, når

Teksten fortsættes side A 512

3 ESSER fra GEZE for LØFTEDØRE

Som prikken hører til over i-et, således hører løftedøre til i de idag byggede huse. Om løftedørene går indad eller udad eller vippes:
For enhver mulighed findes hos GEZE et smukt og praktisk beslag.

◄

GEZE-HUBA er grundtypen for al beslag til normale indadgående altandøre. GEZE-HUBA-JUNIOR er det lettere beslag for løftevinduer, som gør vinduet fuldstændig fri for træk.

►

-ZE-HUBA-KIPP er et løfte-, dreje- og vippebeslag, som løser ventilati-sproblemet i den moderne bolig ved sin ekstra vippefunktion for altan og -rassedøre.
-t er også det ideelle beslag for meget store glasvinduer.
- de normale løfte-, dreje- og vippevinduer findes det lettere GEZE-beslag ZE-HUBA-KIPP-JUNIOR.

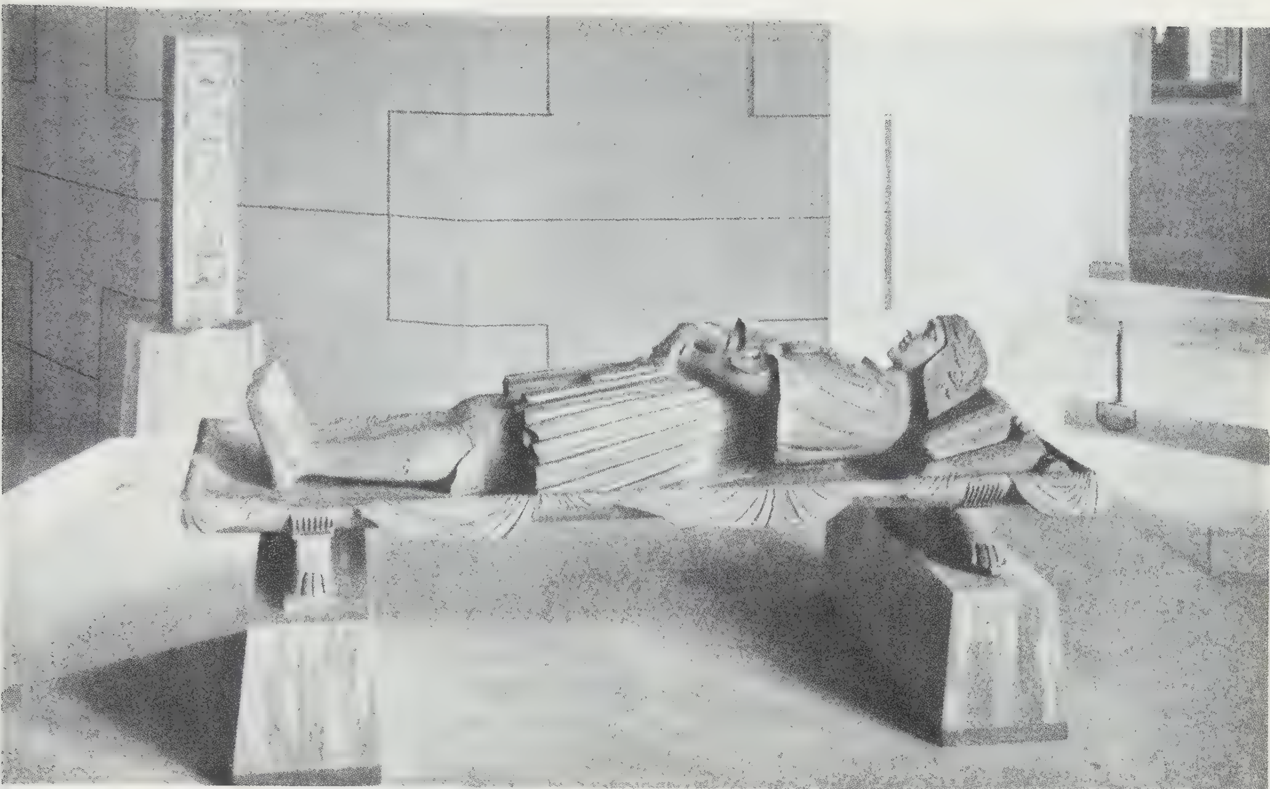
◄

GEZE-HUBA-CONTRA er løftebeslaget for en udadgående dør, en praktisk løsen for pladsproblemet, idet de udadgående døre skaffer mere plads indvendig. Denne konstruktion anbefales særlig for terrassedøre.

De hensigtsmæssige tilbehørsdele som indstillelig GEZE-snapper indstillelig GEZE-rulletap, GEZE-greb, HUBA-knop og GEZE-gulvskinne styrker særlig GEZE-løftedørbeslaget.

For alle konstruktioner af GEZE-løftedørsbeslag står fabriken til tjeneste med konstruktionstegninger med alle detailler (mål 1:1).

Forlang venligst de enkelte udførlige prospekter som fås hos landets førende forhandlere af isenkram og bygningsbeslag

Monumento de Gastone di Foix i Museo del Castello Sforzesco, Milano. Arkitekter: Belgiojoso, Peresutti og Rogers

ITALIENSKE MUSEER

Af Ib Rasmussen

Museion er det græske ord for det sted som var helliget muserne, og siden alle grene af kulturel virksomhed. Det var først efter århundreders forløb, at det fik en mere og mere begrænset betydning, indtil det endeligt blev almindelig accepteret som indbefattende begrebet en samling af genstande af kunstnerisk, historisk eller videnskabelig interesse, tilgængelig for offentligheden.

Allerede i romertiden mister det at samle noget af den oprindelige rituelle karakter og går mere og mere over til at blive en symbolværdi for enkeltpersoners eller institutioners rigdomme og indflydelse. Den rituelle karakter genvinder kunstsamlingerne delvis i middelalderen under kirkens styre; først med renaissancen får private samlinger igen betydning. Med Medici'erne som eksempel kappes prinser, paver og adelsmænd om at samle malerier, skulpturer og andre kunstgenstande til deres berømte 'studi, gabinetti og guardaroba', opbevaringsrum hvorfra de kunne hente kunstgenstande til udsmykning af deres slotte.

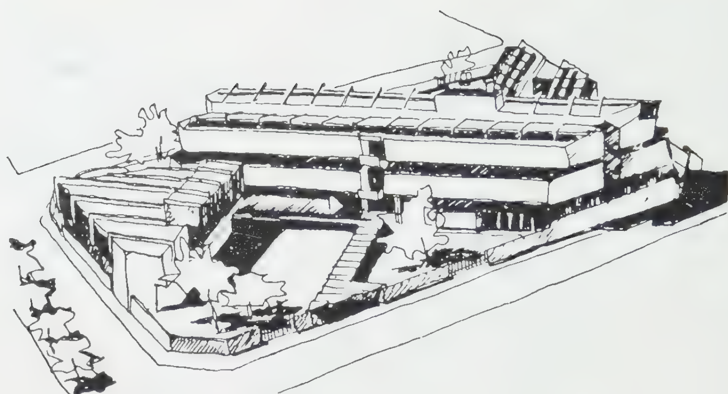
Endnu betragter man imidlertid ikke kunstværker som offentlig ejendom; når for eksempel Lorenzo Medici åbnede sine samlinger for kunstnerne i Florens var det kun med det formål at inspirere dem til at frembringe endmu mere vellykkede kunstværker til forøgelse af hans samlinger og hans rigdomme.

Jeg ved ikke om Sixtus IV, idet han gav Kapitolsamlingen til det romerske folk, tænkte på hvad der var blevet sagt så lang tid før, og med så lille virkning af Marcus Agrippa, som betragtede *kunstværker som offentlig ejendom*, eller om hans handling bundede i en social bevidsthed forud for sin tid, eller simpelthen på evangeliske motiver. Hvad der imidlertid betyder noget, er ikke motiverne, men den omstændighed, at en privat samling af ikke-religiøs kunst i 1471 bliver offentlig ejendom, og således danner det første museum i dette ords nuværende betydning.

Sixtus IV's initiativ giver stødet til oprettelsen af fem andre museer i de næste hundrede år, hvoraf det vigtigste er storhertug Francesco's Uffizi galleri (1581) i Florens. Rundt omkring i Europa følger man kun langsomt med, og først ved slutningen af 1700-tallet oprettes de store europæiske museer.

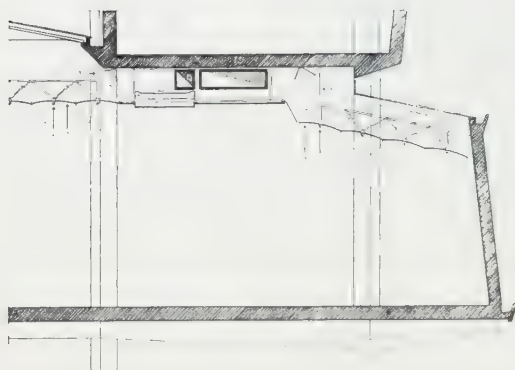
Private kunstsamlinger eksisterer stadig, og nye vil opstå. Disse samlinger er investeringsobjekter, de er skabt for ejerens fornøjelse og angiver hans finansielle såvel som hans kulturelle status og adskiller sig således væsentlig fra offentlige samlingers formål, som er af kulturel og undervisningsmæssig art.

Hvor mange museer er ikke overfyldte raritetskabinetter, hvor kvantitet overskygger kvalitet, takket være den omstændighed, at ledende experter på

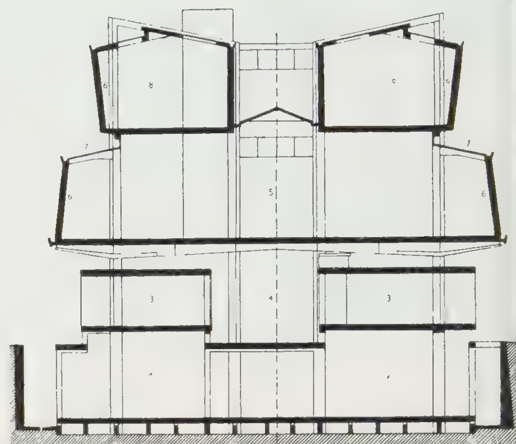

Galleria d'Arte Moderna, Torino. Arkitekter: Carlo Bassi og Goffredo Boschetti

Perspektiv af museumsbygningerne. I forgrunden til venstre fløjen med bibliotek og auditorium. I midten selve udstillingsbygningen med kontorer i stueetagen og arkiver i kælderen. I baggrunden fløjen med skiftende udstillinger

Detailsnit 1:200

Normalsnit 1:500

området betragter det som værende essentielt, at bevare gamle samlinger intakte, til trods for at de er overgået fra privat til offentlig eje, og dermed har skiftet fra en økonomisk-dekorativ funktion til en kulturel.

I ældre billedgallerier organiseret på dekorativ basis behandles selv et førsteklasses maleri ofte ikke som en ting i sig selv, med en indre værdi, som kan etablere et forhold til tilskueren, men simpelthen som et møbel eller en farvet baggrund for hele miliøet.

Et velorganiseret museum, som tager skyldigt hensyn til sine samlinger, må være udstyret så det er i stand til at konservere, opbevare og udstille sit materiale, så det på en direkte måde kan danne bindeled mellem nutidsmennesket og den fortid, uden hvilken vor tid ville forekomme flad og ubetydelig.

Der er mange mulige metoder til opbygning af et succesfuldt museum, forudsat at specialister er i stand til og villige til at angribe problemet roligt og bevidst, fri for offentligt pres eller anden, uvedkommende indblanding.

I Italien er man efter krigen blevet klar over, at de existerende samlinger har krav på en tidssvarende ophængning, og man har påbegyndt en storstilet reorganisering og udtynding; et arbejde som må virke meget inspirerende på andre landes museumsfolk og arkitekter. Man har haft mange problemer at bekæmpe. Dels har man måttet nyindrette og genopføre under krigen bombede historiske bygninger, til at rumme existerende samlinger, dels har der været mulighed for at opføre nye museumsbygninger.

Her træder en lille håndfuld af Italiens bedste arkitekter frem støttet af enkelte fremtrædende museumsfolk, blandt hvilke må nævnes Genova's initiativrige museumsdirektrice Catarina Marcenaro.

Jeg vil her prøve at give en oversigt over de vigtigste nyindrettede museer i Italien, ca. et dusin i antal, hvoraf kun et par har været omtalt her i tidsskriftet.

De deler sig ret naturligt i to grupper, nemlig de nybyggede og de restaurerede og reorganiserede.

Galleria D'Arte Moderna i Turin er bygget på tomten af det udbombede kunstmuseum i et rart kvarter med store villahaver. Det er resultatet af en arkitektkonkurrence udskrevet i 1951. Den blev vundet af de to yngre arkitekter Carlo Bassi og Goffredo Boschetti. Bygningskomplekset har tre hovedafdelinger. Den største blok huser selve galleriet med tre etager over jorden og en magasinetage under og ligger diagonalt over grunden i retning nord syd, forbundet med denne bygning er en toetages blok for skiftende udstillinger, samt en blok med foredragssal, bibliotek og læserum. Der er servicetilkørsel ad en rampe til kælderen. Museets tre afdelinger, hvortil der er separat adgang, er alle forbundet ved et foyer-

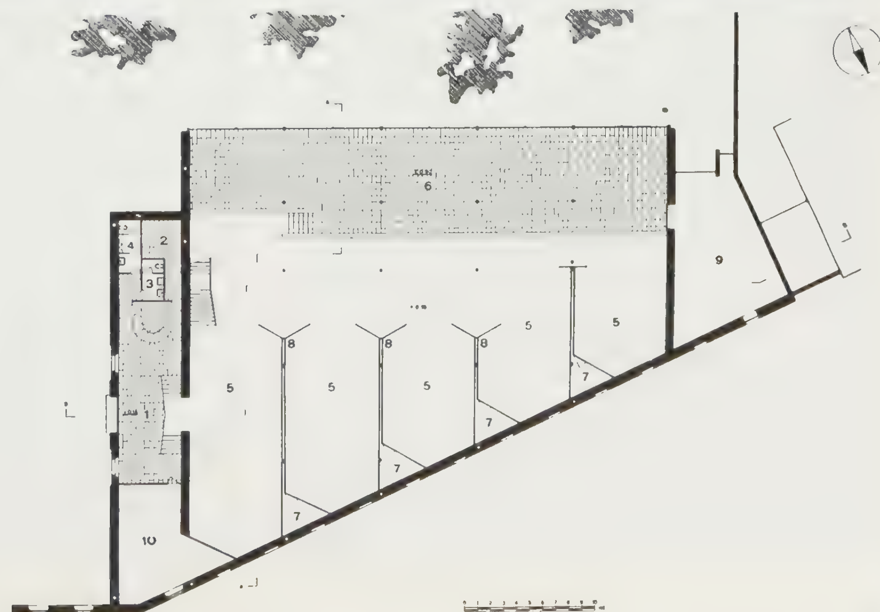
Galleria d'Arte Moderna, Milano. Arkitekt: Ignazio Gardella

Skulpturafdelingen har sidelys, der er dæmpet af træernes løv

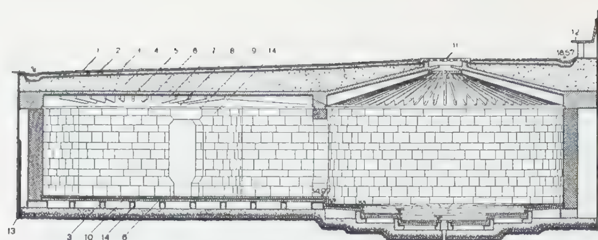

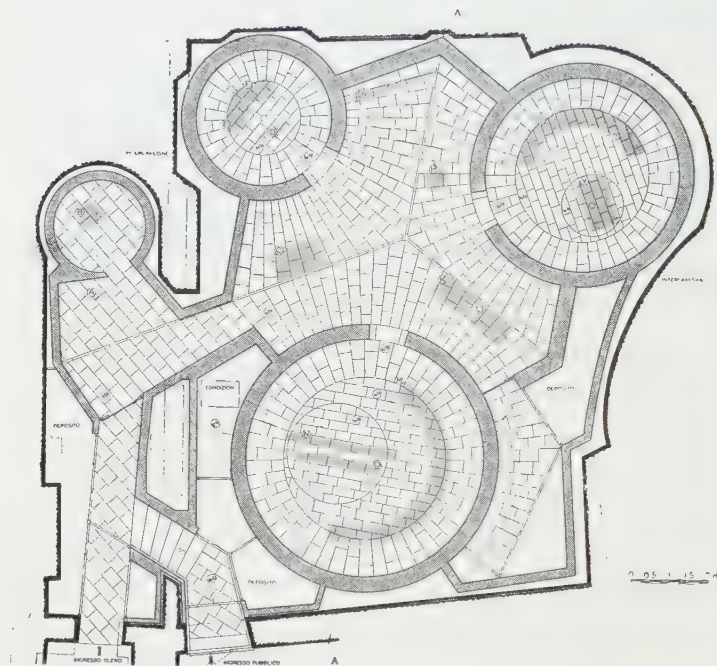
Hovedrummet med de flyttelige skillerum anvendes til maleriudstillinger. Ovenlyset reguleres med aluminiumspersienner

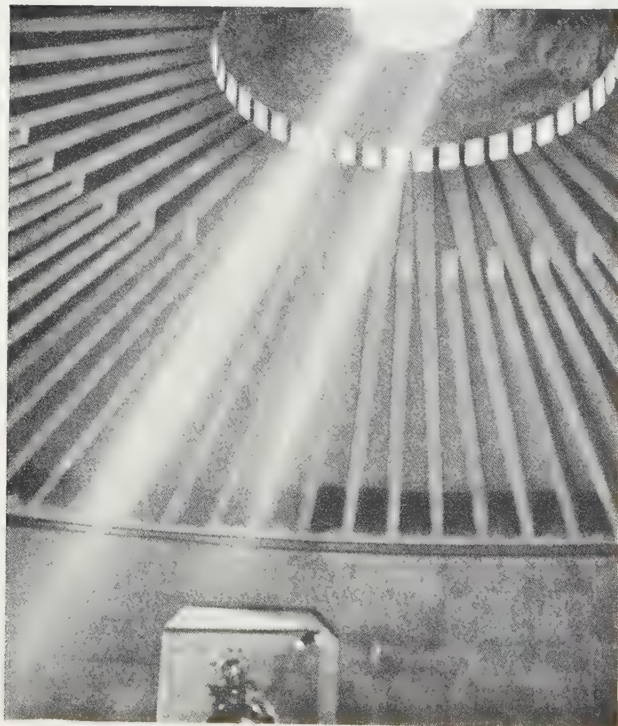
Plan, mål ca. 1:600
1. Foyer
2. Garderobe
3–4. Toiletter
5. Variable udstillingsrum
6. Skulptur
7. Magasin
8. Flyttelige vægge
9. Depot
10. Varmecentral

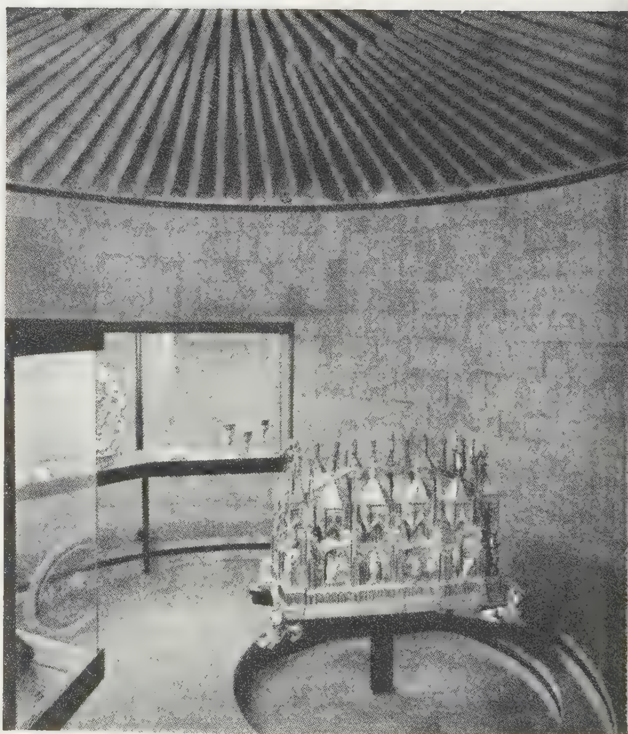
Museo del Tesoro di S. Lorenzo, Genova.
Arkitekt: Franco Albini

Plan og snit 1:200

Loftsbjælkerne stråler radialt ud fra de tre tholoi's centrer, de støtter på rummenes cylindriske mure og spreder sig derfra ud over det sekskantede midterrum. I rummet på billedet til højre er opstillet St. Johns kiste

Midterrummet set mod indgangen. Forrest til højre den hellige jomfrus statue, og ved indgangen, der ses til venstre i billedet, corpus domini case. Museet ligger under gårdspladsen i ærkebispens palæ. Det er placeret i niveau med et af kirkens sakristier, og med direkte adgang fra dette, for at lette udskiftningen af de udstillede genstande, når de skal bruges til religiøse ceremonier. Murene består af Promontorio-sten i store blokke

areal i hovedblokkens stueetage. Denne del af bygningen er meget let og åbent udformet udfra et ønske om at få haven til at virke så stor og ubrudt som muligt. Her ligger kontorerne friholdt af den øvrige bygning; udstillingssalene er således placeret på første og anden sal.

Vi jordbundne nordiske arkitekter vil ved synet af denne Wright-inspirerede bygning sige, at den er ukonstruktiv og uøkonomisk; men hvor vi har en statisk-økonomisk målestok for arkitektur, har italieneren en af plastisk-artistisk karakter. I denne bygning er udstillingssalene udelukkende belyst ved gennemgående ovenlysbånd, regulerbare i højde og lysintensitet ved drejelige gennemskinnelige perspexplader. En del af specialudstillingsbygningen, beregnet for udstilling af industriel formgivning, er dog belyst ved sidelys fra en glasvæg mod haven. Bygningen er opdelt i større udstillingsafsnit af permanente vægge. Disse afsnit kan yderligere opdeles med flexible vægelementer; endnu sidste år var man ikke klar over, om man ville anvende de skrå ydervægge til ophængning.

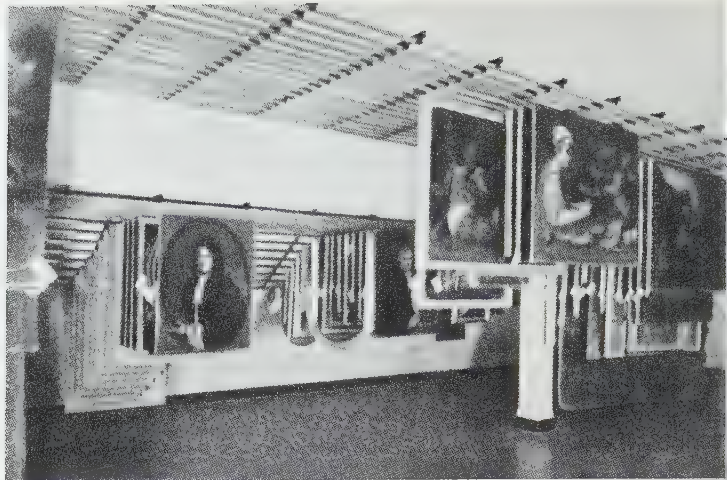
Museets arkitekter siger selv, at „det er en accepteret kendsgerning nutildags, at et moderne kunstmuseum ikke er en bygning med en serie rum, på

Det sekskantformede midterrum set fra indgangen mod den næststørste tholos

Maleri anbragt på fritstående stander af stålrør med søjlehoved som fod

Arkiv med malerier ophængt i skinner

Palazzo Bianco, Genova. Nyindretning af Franco Albini

hvis vægge er ophængt alle de værker det besidder. Det moderne museum lever på sine magasiner, som derfor må være rummelige, perfekt organiserede og tilgængelige". Dette synspunkt giver sig klart udtryk i magasinets størrelse, som her er 1800 m² svarende til 40 pct. af det samlede udstillingsareal. Det er udstyret med skærmvægge med 1,4 m's afstand, hvilket ikke forekommer så anvendeligt som det system man for eksempel har anvendt i Palazzo Bianco i Genova, eller på mere hjemlige breddegrader i den svenske konges malerimagasin på Stockholm Slot, hvor billederne på skydeskinner ligesom kan trækkes frem af en reol og studeres på afstand.

Et andet nybygget museum nemlig det lille Civica Galleria D'Arte Moderna i Milano, tegnet af Ignazio Gardello i 1954 og gengivet i *Arkitektens* ugehæfte 26, 1956, tiltaler mig personlig langt mere end Turinmuseet gennem sin klare og konsekvente disponering af de forskellige afsnit og den dertil korresponderende enkle regulering og fordeling af belysningen. En anden tiltalende ting ved dette museum er dets overkommelige størrelse. Den lethed, som præger skulptursalen i de først fremkomne fotografier, er desværre ikke helt bibeholdt i den nuværende opstilling, som skæmmes af for tunge sokler til statuerne.

I Genova har bystyret lagt et storstilet program for byens museer og samlinger, foruden de i det følgende omtalte to museer agter man her at restaurere og indrette til museum for moderne kunst Palazzo Rosso fra 1700 tallet, dernæst agter man at bygge det nye Museo Chiossone for orientalsk kunst, man vil forbedre Columbus' hus, og endelig agter man at afholde en arkitektkonkurrence for et Palazzo dell'Arte. Bliver resultaterne af disse bestræbelser blot tilnærmelsesvis så gode som de allerede opnåede vil Genova, komme til at besidde de bedste og mest tidssvarende museer i Italien, ja i Europa.

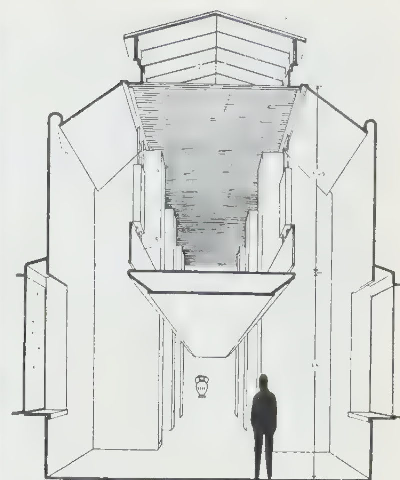
Il Museo del Tesoro di S. Lorenzo, Genova 1951–56. Her er et inspirerende exempel på, hvilken oplevelse arkitekturen, formidlet af en begavet arkitekt, kan bibringe os mennesker. Her er ingen façadearkitektur (museet har kun een façade, nemlig den ovenover liggende gårdsplads), ingen trættende formalisme; men en genial løsning af en koncis opgave: nemlig at skabe en ramme om S. Lorenzo Katedralens skatte af kunstnerisk og religiøs art.

Manden bag værket, Franco Albini, er født i 1905, uddannet i Milano og i øjeblikket extraordinær professor i interiørarkitektur og specielle dekorative opgaver ved Akademiet i Venezia. Han er medlem af den italienske CIAM gruppe.

Ved planlægningen af dette museum var det vigtigste problem at sikre en direkte kontakt mellem katedral og museum, af hensyn til brugen af skatkamrets genstande til religiøse formål. I umiddelbar nærhed af domkirken var der ingen ledig grund til nybygning. Før valget af den nuværende grund undersøgte man muligheden af at anvende existerende bygninger. Man måtte opgive at anvende kampanilen, da dette ville lægge beslag på flere etager. Man over-

I nordfløjen fører en dobbelttrappe op til den indskudte balkon. Under åbningen i balkonen står Cerveteri sarkofagen

Snit gennem nordfløjen, som blev taget i brug i 1955. Øverst skylight med thermolux og aluminium-lameller, derunder den indskudte balkon med små montrer på rækværket

Nationalmuseet i Villa Giulia, Roma. Nyindretning af Franco Minissi

vejede dernæst at bruge katedralens galleri, hvor samlingen kunne drage fordel af rummets strålende arkitektur. Belysningen varierede imidlertid for meget. Heller ikke sakristiet var anvendeligt. En god løsning ville have været at installere museet i kælderen til et tilstødende romansk kloster, hvilket imidlertid blev opgivet på grund af for stor niveauforskel.

Det endelige valg faldt på gårdspladsen til ærkebispens palads, som støder op til kirkens apsis. Valget af denne plads var betinget af den omstændighed, at man ved en svagt hældende rampe kunne få direkte forbindelse mellem museum og sakristi og således muliggøre transport af selv de tungeste ting fra skatkammeret.

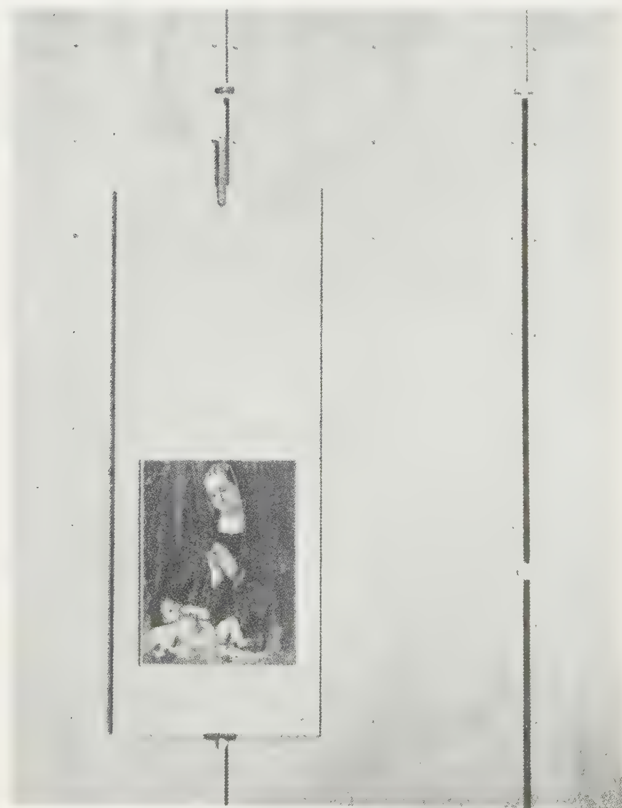
Museet ligger 3 m under gårdspladsens plan og rummer bare fem rum, ialt knap 140 m² i areal. Besøgende kommer til det fra et af katadralens sakristier. Ad en smal gang kommer man nogle trin ned til et lille forrum, i åben forbindelse hermed er et lille cirkulært rum (2,4 m diam.) indeholdende kun een ting, nemlig den hellige gral, en romersk glasskål fra første århundrede. Ifølge traditionen modtog den kristi blod. I modsætning til museets øvrige objekter, som udmærker sig ved deres artistiske værdi, er denne hovedsagelig af historisk-religiøs værdi, og derfor anbragt separat. En lille passage fører videre ind i museets hovedrum, som er sekskantet, hvilket dog camoufleres ved at man med centrer i tre af sekskantens hjørner har lagt tre runde udstillingsrum.

Det umiddelbart til venstre for indgangen er det mindste (3,5 m diam.) og rummer ting fra det 10–13. århundrede, mest sølv- og guldting, det 40 cm høje Zaccariaskors ligefor indgangen, udført i guld med påsatte ædelstene, er et enestående mesterværk af byzantinsk oprindelse.

Det næste rum (5,0 m diam.) rummer ting fra 16–17. årh., og det sidste (6,2 m diam.) ting fra 17–20. årh. Disse tre rum, som minder om Mykenai's *tholi*, giver museet en facinerende, mystisk atmosfære. Trods planens geometriske opbygning opfattes de forskellige rum levende og varieret, måske fordi man fornemmer både den udvendige og den indvendige afgrænsning af disse tholi. Materialet til vægge og gulv er den i Ligurien traditionelle grå promorotiosten. Museets geometriske plan understreges yderligere af loftets stråledannede ribber i de tre tholi, og af mønstret i stengulvet, som også understreger at rummene er konvergente. Adgangsåbningerne til de runde rum er snævrere forneden end foroven for ikke at bryde cylinderfladens kontinuitet. Et svagt dagslys siver ind i midten af hver tholos, og giver museet en katakombagtig karakter. Belysning foretages iøvrigt ved spotlights, som kan flyttes langs en klemliste under loftet. Udstillingsskabene skal dels beskytte de udstillede ting mod tyveri og støv, men skal samtidig give let adgang til de udstillede ting til religiøst brug. De er udført i glas og sortbrændt jern. Bunden i montrene er beklædt med rødt fløjl. Det er eneste fremmede farve, den understreger imidlertid guldtingenes glød.

Bygningens façade, d. v. s. gårdspladsens belægning,

Galleria Nazionale Della Sicilia, Palermo. Nyindretning af Carlo Scarpa. *De to langvægge i den store sal står upudsede som en god baggrund for Tommaso de Vigilia's fresker. Endevæggene er derimod pudsede, hvilket giver en bedre baggrund for de forgyldte altertavler. Korsene står frit i rummet på stensokler*

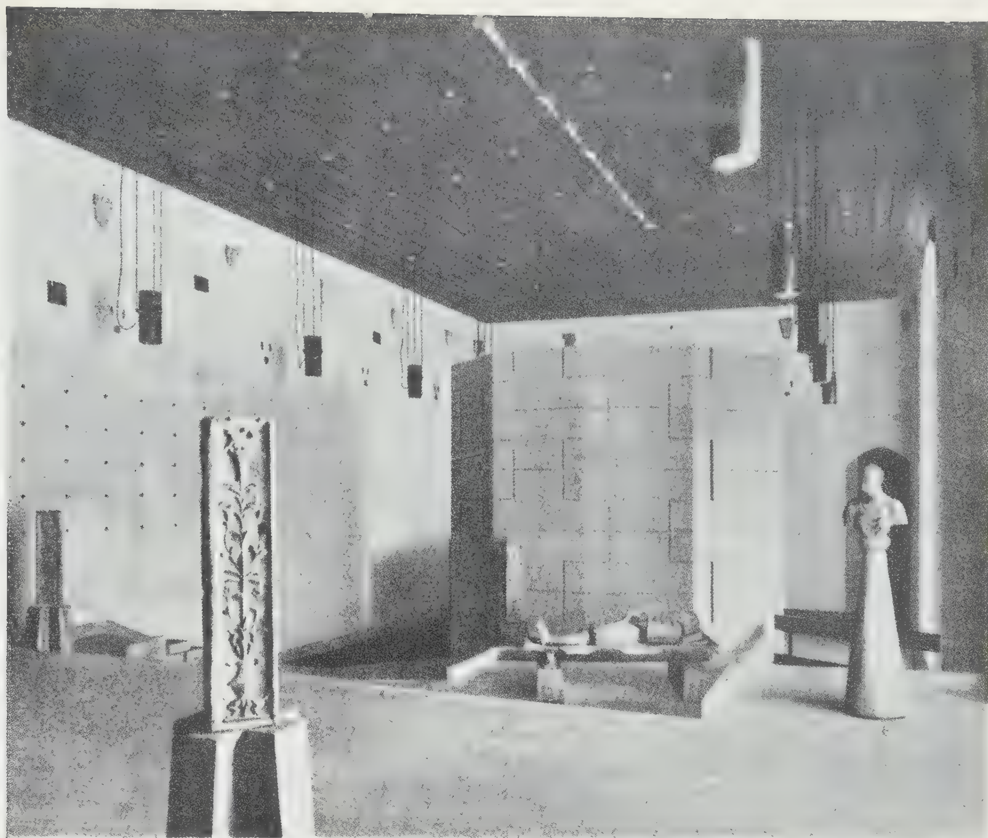
Galleria Nazionale Della Sicilia. *Maleri ophængt på vægpanel. Ophængningsbeslagene er fastgjort i fugen mellem panelpladerne*

korresponderer med planen og er lagt i sort og hvid brecciemarmor, et andet typisk ligurisk materiale. De tekniske vanskeligheder har været mange. Man har lavet et hulrum omkring hele bygningen og under gulvet, og udstillingsrummene er luftkonditionerede. Taget er isoleret mod lyd, kulde og varme af et tykt lag pimpsten. Måske vil man synes at for megen plads er ofret på omtalen af dette lille museum, men efter min mening har Albini her skabt et værk af en arkitektonisk værdi, som få bygninger fra vor tid besidder.

Det andet museum i Genova, som jeg vil omtale, har også Albini til far, det er galleriet i Palazzo Bianco.

Dette palads rummede en privat samling, som i 1884 blev givet til byen Genova. I 1942 blev det imidlertid ruineret ved bombning, først i 1945 startede man dets genopbygning, i 1949 stod det færdigt, og Albini fik til opgave at indrette det til kunstmuseum.

Før krigen ejede museet 1500 billeder, hvoraf 200 var permanent udstillede. Man søgte nu dels ved udskiftning fra magasinerne, dels ved køb, gaver og lån fra ødelagte kirker at skabe en kronologisk udstilling af flamsk, hollandsk, genoesisk og ligurisk kunst. Museet er delt op i to hovedafdelinger, en for malerier og skulptur, og en for møbler, keramik, gobeliner etc. Hertil kommer så studiemagasinerne, som er meget velarrangerede. Billederne er her hængt på parallelle aluminiumskydeskinner, så man på meget lille plads har skaffet tilgængelig plads for museets store samlinger.

Museo del Castello Sforzesco, Milano. Arkitekter: Belgiojoso, Peresutti og Rogers. *Sala degli Scarlioni set fra indgangen. Man ser bagsiden af den store „skærm" af lyse sten, som omslutter Pieta Rondanini af Michelangelo*

Projektør til belysning af de udstillede genstande i Castello Sforzesco

I stueetagen er indrettet rum for skiftende udstillinger af pædagogisk art.

Ved dette museums indretning er man gået bort fra at bevare privatsamlingens karakter; billeder, hvis rammer ikke var oprindelige, er berøvet disse. Den vanskelige belysning i paladsets rum er under kontrol, dels ved persienner dels ved tilførsel af kunstig belysning fra kold-kathoderør anbragt i indstillelige skærme, som kaster lys på hvert enkelt billede.

Der har været en del diskussion om enkeltheder i museets indretning, det er således blevet kritiseret, at en hel række billeder er anbragt på jernstænger faststøbt i romerske søjlekapitæler. Et brudstykke fra Margrete af Brabrands grav, af Giovanni Pisano, er blevet anbragt på en cylindrisk stålsøjle, som hydraulisk kan hæves og drejes, i virkeligheden en ideel anbringelse af en skulptur. Alt i alt er det en meget fin og tidssvarende indretning af en bestående bygning.

Et museum af en helt anden karakter er Villa Giulia i Rom, indrettet i 1955 af Franco Minissi. Bygningen har huset den prægtigste samling af etruskiske fund i Italien siden 1889. Pave Julius III.s fine renaissancevilla blev på dette tidspunkt udvidet med en lav museumsbygning langs havens tre sider. Udvidelsen skulle huse samlingerne. 50 års udgravningsvirksomhed forøgede imidlertid antallet af betydningsfulde fund så meget, at en udvidelse af museet blev nødvendigt, hvilket indebar næsten uovervindelige vanskeligheder. Man besluttede sig til at anvende det

Galleria degli Uffizi, Firenze. Udstillingsrum nyindrettede af arkitekterne Ignazio Gardella, Giovanni Michelucci og Carlo Scarpa.

existerende bygningsvolumen, men at forbinde alle udstillingsrum (som før var pavilloner), og at forøge udstillingskapaciteten ved at bygge en bro gennem alle de lave bygninger, samtidig med at man forbedrede og forøgede den naturlige belysning og opsatte kunstig belysning.

Dette museum var det første nyindrettede museum jeg så i Italien, det forvandlede mig med et slag fra at være en ret passiv museumsgænger til entusiast. Villa Giulia er ikke det bedste af de nye italienske museer, men på en smuk og instruktiv måde blir man her sat ind i det fine materiale etruskerne har efterladt os, og man må sige, at Minissi har klaret den stillede opgave med megen dygtighed.

Nationalgalleriet i Palermo, Sicilien, er indrettet i 1955 af Carlo Scarpa, en anden veneziansk arkitekt.

Til rådighed stod Palazzo Abbatelli, som under krigen var blevet bombet, men siden istandsat. På en måde skulle arkitekturen selv være på udstilling. Dette smukke gamle hus i to etager omkring en kvadratisk gårdsplads var meget velegnet til formålet, idet det på een side åbnedes i en fin catalansk trappe med portico. Gårdspladsen føles som et rum i sig selv med den blå himmel som loft, fremkaldt bl. a. af den afsondrethed, man føler, når man træder ind i gården fra gaden. Programmet for opgaven gik ud fra at det var nødvendigt at foretage en streng udvælgelse af udstillingsobjekterne for at give gennemsnitsbesøgeren en rettesnor. På denne måde ville museet bedre kunne opfylde sine uddannelsesmæssige funktioner.

Resultatet er meget fint, og de foretagne ændringer og bygningsgennembrud er i sjælden grad i pagt med bygningens karakter. Udstillingen er følsomt arrangeret med mange fine enkeltheder; således kan nævnes udstillingen af nogle frescer hentet fra ødelagte kirker. De er anbragt i plan med væggen, ophængt i nicher lidt større end frescerne og malet med en harmonerende bundfarve. På denne måde har man løst problemet med ventilation bag lærredet, og man fremkalder samtidig en fornemmelse af hvordan disse frescer har virket på muren.

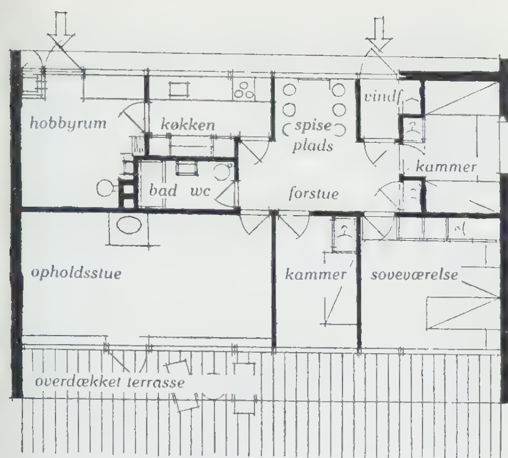
Et andet museum på linie med det her nævnte er Museo D'Arte Antica al Castello Sforzesco i Milano, færdigt i 1956, lavet af arkitekterne Belgiojoso, Peresutti og Rogers. Castello Sforzesco var blevet ret ødelagt ved bombning under krigen. Efter genopbygningen besluttede bystyret, at det skulle rumme byens kunstsamlinger. Inspireret af Gardella's lille museum for moderne kunst indså man nødvendigheden af at få en tidssvarende indretning, og henvendte sig til Rogers og medarbejdere og bad dem indrette det nye museum.

Man hæfter sig især ved underetagen, som i alt væsentligt rummer skulptur, hvoriblandt fremragende exemplarer fra den romanske periode; visse steder synes man nok at indretningen er 'overdone', vel først og fremmest ved opstillingen af Michelangelo's 'Pieta Rondanini', men hovedindtrykket er fint. 2. sal, som rummer malerisamlingen, er mindre vellykket. Man har her hængt billederne på løse skærmvægge, men lyset fra de store vinduer giver uoverstigelige problemer med reflexlys, som er prøvet afhjulpet gennem ovenlys med indstillelige dobbelte lysgitre, der iøvrigt virker udmærket.

Selv ved en samling som Uffizi Galleriet i Florens har man indset nødvendigheden af en modernisering. Her har man i 1956 gennemført en gennemgribende ombygning af de seks første rum, som rummer ikoner og anden kirkelig kunst fra 10–14. århundrede. Arkitekterne er Gardella, Carlo Scarpa og Michelucci. Resultatet virker meget overbevisende, rummenes sobre enkelthed får tilskuerne til at koncentrere sig om de udstillede ting.

Andre steder i landet foregår også ombygninger og reorganiseringer af museer, således er nationalgalleriet i Perugia under ombygning, og i Neapel findes et par exempler på nyindrettede museer, nemlig Museo Capodimonte og Nationalgalleriet: disse tre sidste museer har jeg ikke selv set og kan derfor dårligt omtale dem.

Sammenligner man udviklingen i Italien med hjemlige forhold, har vi meget at indhente. Jørgen Bo og Wohlert's museum i Humlebæk for Knud W. Jensen er en god hegyndelse, men det er som om vi savner initiativrige og indflydelsesrige museumsfolk, som kan lægge et program for udviklingen af vore museer.

Arkitekter: Henrik Iversen og Harald Plum, M.A.A.

Arkitekter: Bodil og Helge Foss, M.A.A.

Eget hus

Udstilling af 13 typehuse ved Furesøen

Den anden af sommerens 3–4 småhusudstillinger har haft fernisering. Den der møder med forventning om at overvære åbningen af en arkitekturudstilling må selvfølgelig blive skuffet. Arrangører og udstillere har næppe heller haft prætentioner i den retning. Hvad man derimod kan vente, er velformede huse med et rimeligt mål af brugskvaliteter.

De principielle betragtninger om typehuse, som udstillingen *Søllerød Krat* gav anledning til, gælder også udstillingen *Eget hus.*

Syv af arkitekterne går igen i begge udstillinger. Af de seks, der er kommet til, er der kun et par nævneværdige. Johan Christensen & Søn udstillede et regulært og velformet hus (se side A518). Selvfølgelig bør et hus til serieproduktion være så enkelt, at det nærmer sig det skematiske. Det burde en del af de øvrige udstillere notere sig. Desværre er der ikke opgivet pris på dette hus. Men det kan næppe bygges for de ca. 40.000 kr., der angives at være prisen på de øvrige huse.

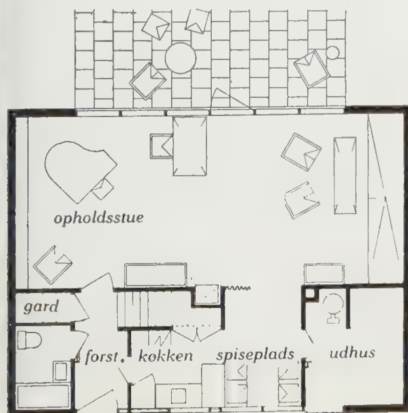
Brøchner-Nielsen har tegnet et hus med et etageareal på ca. 130 m². Håndværkerudgifterne angives i kataloget at være 40.378 kr. Det er jo nærmest sensationelt, selvom hele huset ligger i tagetagen, og rumfanget næppe er meget større end i et étplanshus på 100 m². Den væsentligste anke mod planen er, at der er en trappe mellem badet og soverummene.

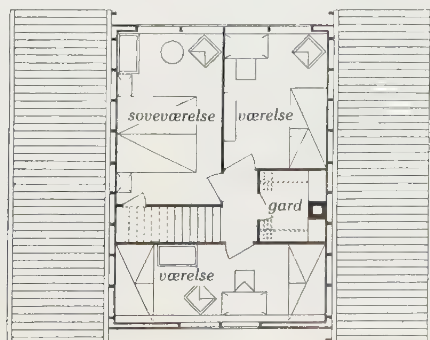
Gengangerne hævder sig gennemgående bedst. Henrik Iversen og Harald Plum's hus er det arkitektonisk bedste. Det er en svaghed i planen, at der er direkte adgang fra spiseforstuen til bad–wc.

Bodil og Helge Foss har i deres hus indskudt en lille gang mellem spiseforstue og bad. Det er en lidt mere kompliceret men brugsmæssig mere forsvarlig løsning. Planen er iøvrigt langt bedre end i deres hus i Søllerød Krat.

Også Leif Olsen møder med et mere regulært hus end i Søllerød Krat.

Typisk for udstillingen *Eget Hus* er den prismæssige realisme. Det er – med et vist forbehold overfor ekstra udstyr – huse, der kan opføres for ca. 40.000 kr. Man kan ikke uden videre afvise, at udstillinger af denne type kan stimulere en konkurrence på både pris og kvalitet. Men forudsætningen er unægtelig, at publikum kan vurdere det, der tilbydes. Når mere permanente énfamiliehustyper efterhånden dukker op på boligmarkedet, må forbrugerrådet utvivlsomt interessere sig for sagen. For de fleste mennesker er anskaffelsen af et énfamiliehus deres livs største investering. Det skulle jo nok kunne motivere en slags kvalitetsplombe.

A. Brøchner-Nielsen: Typehus, stue og 1. salsplan, mål 1:200. Der er ikke meget mere end 1,5 meter fra terræn til tagskæg. Der er altså skrå lofter i opholdsstuen

Den oprindelige hovedbygning. Façade mod Bülowsvej

Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole 100 år

Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole oprettedes ved lov af 8. marts 1856, og bygningerne blev opført på gården Roligheds jorder og indviet den 24. august 1858.

M. G. Bindesbøll tegnede det oprindelige anlæg: Hovedbygningen trefløjet åben mod Bülowsvej i to etager af gule mursten med sortglaseret tegltag med stort udhæng, det store ottekantede auditorium i hovedfløjens midte skyder sig halvvejs ud i „ridebanen", der på de tre sider er omgivet af 1-etages længer af gule mursten med røde teglstenstage, mod nord og syd professorboliger, og mod vest overfor hovedbygningen en lang staldlænge med et ridehus på tværs i midten som dominant overfor auditoriet.

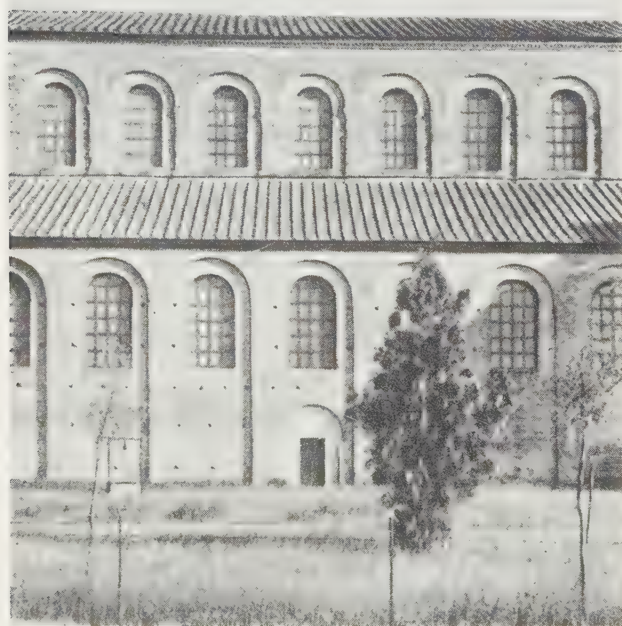
M. G. Bindesbøll døde den 10. juli 1856 inden arbejdet på bygningerne var påbegyndt. Beregninger over murarbejdet med materialer, der var vedlagt tegninger, er dateret den 19. juni. Der anslås at medgå 1.093.000 „Flensborg muursteen" til hovedbygningen, og tilbud på materialer er indkaldt efter bekendtgørelse i avisen.

Tilbud, sendt til professor Bindesbøll, Frederiksberggade 28, er dateret i dagene omkring Bindesbøll's død og fremlægges den 16. juli 1856.

Murarbejdet og tømmerarbejdet ved hovedbygningen er udbudt af Commissionen for Opførelsen af en Veterinair- og Landbohøjskole den 1. august 1856, og det er anført i konditionerne, at arbejdet „skal udføres efter den Anvisning, Tegningerne og Conditionerne giver og den Forklaring som Arkitekten Hr. Bygningsinspekteur Sørensen dertil kan knytte."*)

Det oprindelige anlæg ser man nu intet til fra Bülowsvej, det er helt skjult bag E. Gnutzmann's

*) Rigsarkivet, Landbohøjskolen, afleveringer. Veterinærskolens korrespondance angående den nye Landbohøjskole 1856. Pakke nr. 78.

EFTER FARVEFOTO, ARKITEKTSKOLENS STUDIEREJSE 1956

Sankt Apollinare in Classe, Ravenna

Hovedbygningen med auditoriet set fra „Ridebanen“

M. K. MAJ 1945

tilbygning fra 1892–95. Gnutzmann nøjedes ikke med at bygge til, men ændrede også den oprindelige hovedbygning. Det store tagudhæng forsvandt og tagstenene erstattedes med skifer, der opførtes hjørnepiller, og tindemuren på forhallen og auditoriet blev pillet ned. Den lange staldbygning med ridehuset blev revet ned og erstattet med en bygning for anatomi.

M. K. MAJ 1945

Hovedbygningens sydfløj

Af det oprindelige bygningsanlæg er dog så meget bevaret, at man endnu kan danne sig et indtryk af den klare disposition og den smukke proportionering af bygningerne indbyrdes og af bygningernes elementer: Søjlepergolaen foran hovedbygningen, det store auditorium med Hilkers solsejls-loftdekoration, indgangspartierne til professorboligerne og endelig det smukke murværk af flensborgstenene, som har fået en så vidunderlig mild lød.

Landbohøjskolens bygninger var vel M. G. Bindesbøll's mest afklarede og beherskede værk, og jubilæet kunne være en særlig anledning til at gå en runde omkring bygningerne gennem haven og over „ridebanen“ og aflægge et besøg i det store auditorium og i gården for at se på den front, som ellers er skjult.

Bindesbøll havde en mærkelig evne til at indleve sig i tidligere tiders erfaringer, til at studere former og farver så grundigt, at han kunne arbejde med erfaringerne og benytte dem på fri måde. Man kan ikke vente sig at finde direkte forbillede for Landbohøjskolens bygninger, men det er ganske naturligt at tænke på de store, nu nøgne, romerske murkonstruktioner, eller, hvis vi vidste at Bindesbøll havde været i Ravenna, på S. Apollinare in Classe. Selv om Bindesbøll ikke har været i Ravenna, har det været muligt at studere denne murstensarkitektur i A. F. v. Quast's „Die alt-christlichen Bauwerke von Ravenna vom 5. bis 9. Jahrh.“ Berlin 1842.

Mogens Koch

Indlæg

Bo bedre

Ved at læse referatet af boligmødet „Bo Bedre", hvor der skrives: „Det vil altid være en fordel at høre forbrugernes mening om boligen", faldt det mig ind: „Ja, der kan være meget om det, radioen har jo gennem årene haft sine kommentatorer (som bestemt ikke kan være fagfolk på alle områder), så hvorfor ikke også lade boligerne af og til kommentere af nogle kvinder?"

Nu ved jeg godt, der vil svares: „Det bliver det rene damebrevkasse = plidder pladder".

Grunder denne forhåndsindstilling sig mon ikke i, at man endnu ikke har godtaget (udover i litteratur og teater), at kvinder nu engang tænker og føler anderledes end mænd, og også – selv i faglige spørgsmål, må udtrykke sig anderledes end mænd: Hvorfor kan artikler kun virke overbevisende, når de er holdt i en „man – måske – formodes –" form? Og kunne der mon ikke være blot nogle sølvkorn at finde i en måske lidt rodet kommentar af nogle husmødre, til de boliger, der er den halve ramme – (manden er den anden halve ramme) – om deres tilværelse?

Og uden at afvente Deres og redaktionens svar, kaster jeg mig ud i en kommentar til bemærkningen i A 15 om *Atriumhuse på Interbau „nogen helt ideel plan for et atriumhus findes endnu ikke"*.

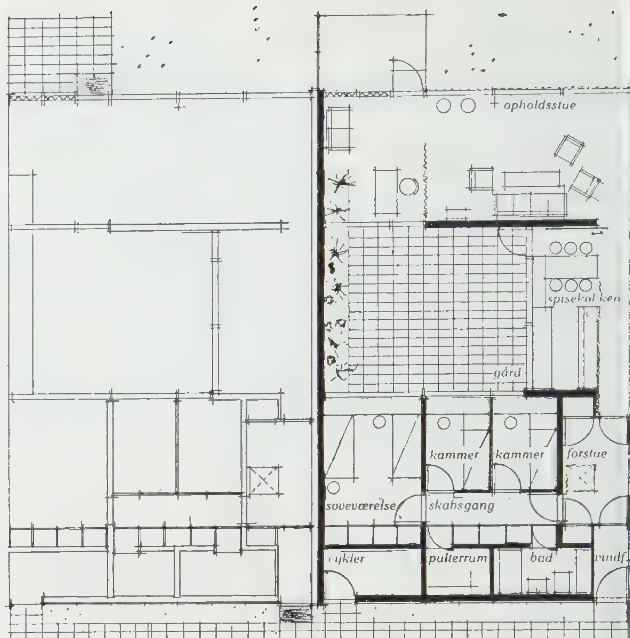
Der synes jeg, De har højligen uret. Den viste plan af Arne Jacobsens huse er netop ideel!

Min begejstring for denne plan eller for andre af hans havehuse kan måske have lidt vægt, fordi eet af dem i 17 år har været den halve ramme om min tilværelse, og fordi jeg endnu 5 år efter at være sprunget ud af rammen får sug i hjertet, når jeg tænker på det hus (med vægt på ordet hus) og altid vil ønske at bygge det magen til – blot et andet sted.

For der er nemlig det ved hans huse, at rammen er rigtig, proportionerne er rigtige – og man kan blive ved med at flytte skillerum og indvendige døre – fantasere og brodere (hvad der ganske vist er alt andet end A. J.s mening), men huset bevarer sine gode (måske helt ubevidste) menneskelige forhold!

Atriumhuset fra Berlin har jo netop *fundet melodien* – atriumgård – og dog et *udsyn* mod den verden udenfor, som vi ikke kan undvære. For hvor kan arkitekter dog forestille sig, at vi på vore nordlige breddegrader kan trives kun med udsyn til 4 grå vægge og vore egne vinduer? „Bonjour tristesse" må stå over sådanne atrium- og grenhuses døre.

Tænk over, hvor få dage solen står så højt, at man kan være så afklædt, at indelukket kan have en smule berettigelse. Tænk over, hvor kort tid børn er i kravlegårdsalderen, og at de i et par år derefter helst leger på vejen eller større arealer, mere i fred for moderens blikke, men dog med mulighed for hendes opsyn. – Tænk på, hvor let en sådan gård bliver sur i vort klima. Og tænk på, hvor stor sydens familie er og hvor lidt den danske familie promenerer på gaden

Arne Jacobsen: Atriumhuse på Interbau

eller sidder på fortovscafé og ser andre. Alt det, som bl. a. motiverer atriumhuset på de sydlige breddegradder. Hos os vil det derimod let give giftige svampe i græsset og *husmoderpsykose* i sindet.

Men i Arne Jacobsens plan kan svampene ikke trives, men derimod husmoderen.

Opholdsstuens placering er et fund, for både fra soveværelset og stuen fornemmer man en verden udenfor, samtidig med, at der er fred for gadens støj og indblik, og gården kan ovenikøbet „udluftes" ved gennemtræk.

Det er desuden et hus, der kan vokse efter familiens alder og tarv, for bad, forstue, køkken og skabsareal er rigelige. Så gør det ikke noget, at den yngste må sove i pulterrummet, eller hvis voksne børn kommer sent hjem og larmer, for døren til det mellemste kammer kan flyttes og en ekstra lille mellemgang foran forældrenes soveværelse etableres. Ja – sengene kan endda der stå side om side, og i opholdsstuen kan der af hensyn til den far eller mor, der har aftenarbejde, sættes en væg i stedet for det viste forhæng. A. J. korser sig nu.

Slet ikke for at formilde ham, vil jeg – om ikke rose hans køkken – så sige, at også det har mange muligheder, for også det har idé og plads, selv om det vil kræve en del fantasi og udgifter at få det brugbart.

For det er kun 2 meget små køleskabe, der kan puttes ind i de viste over- og underskabe til erstatning for spisekammer og kælder. Og der må en klæbeskinne på det fritstående køkkenbord, så kagedejg og krummer ikke dratter ned i passagen til stuen og der må godt med åbne rum under køkkenbordene, hvor den i en fart kan bortstuves det, der ikke er blevet vasket op. Ja, en opvaskemaskine er jo næsten en betingelse i det køkken.

Kun 2 fejl lider dette hus af. Den ene, som det

iøvrigt deler med en masse andre nye huse er, at spisepladsen er særdeles ugæstfri og *familiefjendsk*. For består familien selv af blot 4 personer, kan der altså kun spise 2 ekstra med! Også arkitekter må dog vide, at børn vokser til og at samspillet mellem ældre og yngre generationer (også udover den egne familiekreds) er et værdifuldt led i vor allesammens udvikling og forståelse af hinanden. Det bliver aldrig den samme umiddelbare kontakt generationerne imellem, dersom der skal spises i hold.

Men medens vi er ved spiseborde, må jeg udstøde et dybt suk over anvendelsen af lette, små stole om spisestueborde – (endog i rigmandshuse) enten de så er af en Wegner eller Jacobsen, eller hvad de nu alle hedder, er de efter min mening helt misforståede de steder! Danske mænd er som regel ret store og brede, og siddende på sådanne små stole, virker de og *hele interiøret* aldeles uharmonisk. En stol må ligesåvel som enhver anden brugsgenstand være køn, også når den bruges.

Tilbage til atriumhuset, og dets anden fejl.

Der står som kommentar til det sidste billede side 247. „Fra gården fortsætter et blomsterbed ind i opholdsrummet, ligesom rækken af væglamper, der således understreger forbindelsen mellem ude og inde."

For mig at se tilstræbes det her, ligesom i mange andre nye huse, at stuen skal ligne en have og haven (gården) skal ligne en stue.

Ydermere er vægbelysninger i den højde en lidelse; og er gården iøvrigt mørk, må de virke greelle. Men sætter beboerne røde pærer i, som en illusion om de tabte horisonter med den synkende aftensol, vil Arne Jacobsen jo nok besvime, hvad han sikkert ofte har gjort, når han har set, hvor godt folk har hygget sig i hans huse, helt på tværs af, hvorledes han ville have „hygget" deres stuer til – hvis han altid havde haft magt, som han har agt.

Men disse bagateller forrykker ikke, at dette atriumhus er en helt ideel bolig! For den lever op til sine beboeres tarv i deres forskellige livsfaser.

Ulla Tafdrup

I kontakt med tiden?

I *Arkitektur* 3 fandtes en redaktionel artikel (gengivet i dette nummer side A 516. Red.), som unægtelig frister til en kommentar. Og da redaktionen jo er den samme for *Arkitekten* og *-ur* er det måske tilladt at bede om plads her i *Arkitekten*, i håb om at andre vil give deres mening til kende om emnet.

Den nævnte redaktionelle artikel tog sit udgangspunkt i en udtalelse af Giedion om Utzons Sydney-opera, en udtalelse der endte i et blidt spark til resten af den danske arkitektur. Når redaktionen tyer til den udvej, at påstå, at Giedion intet kender til dansk arkitektur, er dette en flovse man burde have undgået. Giedion har besøgt Danmark flere gange, holdt foredrag her og med en fabelagtig iver slugt det af dansk arkitektur som han kunne fordøje. Men se, det er der, det kniber. Giedion er kunsthistoriker, som de er flest, blot med modsat fortegn. Som regel lægger de vægt på historisk arkitektur, han betragter kun det med interesse han forventer vil danne historie. Der er ikke meget af en videnskabsmand i Giedion, snarere en missionær. Dette være ikke sagt som nogen forklejnelse, men blot som et forsøg på en placering.

Dette om manden, derefter følgende om hans ord: Udtalelsen, som redaktionen altså er så fornærmet over, er næppe urigtig. Når dansk arkitektur er mest dansk, er den groft sagt præget af en vis klassicisme; dette er ikke stilhistorisk korrekt, men når man udvider begrebet til at omfatte det som redaktionen selv kalder det anonyme, altså også det almueprægede, det borgerlige, det beskedne, det traditionsbundne, så er det korrekt. Og det bedste i den moderne arkitektur, for eks. Utzons eget hus, det første danske hus af den type, som i dag sælges som „typehuse" på gadehjørnerne i forstæderne, har så unægtelig sit traditionspræg. Det er jo det som gør et hus til god arkitektur, at nye ideer, nye konstruktioner, er bearbejdede og tilpassede, i stedet for sat udenpå som overføringsbilleder.

At man i Danmark er godt med på de internationale moder, er dog ikke et tegn på at vi bygger god dansk arkitektur.

Sagen belyses måske bedst ved at tale om konkrete eksempler: Der var i samme hæfte gengivet tre kirker, en lærerig sammenstilling, for den der vil kende dansk arkitekturs stade i dag. Den katolske kirke i Lyngby var helt med på noder og unoder, en hårdkogt modearkitektur, pint ud i lamper med hvepsetaille og et vanskabt kors. Kirken i Nærum gjort mere bevidst, men tag korsene væk og sæt et biograflærred på alterets plads, og alt vil være ligeså slebent rigtigt. De respektive menigheder og arkitekter må undskylde, men jeg har for at være sikker set mig om i rummene, men jeg fandt ingen GUD. Derimod var det rum, Holger Jensen har udformet i sin lille kirke for Lundehus sogn, skabt til andagt. Rummet er så lille, at det næppe kan fotograferes rigtigt, de billeder *Arkitektur* havde, gav i hvertfald (som red. selv udtrykker sig) kun „en pauver gengivelse". Gå selv derud. Her er der ro, de andre rum støjer, i Lyngby i diskanten, i Nærum i bassen.

Det er muligt, at Holger Jensens kirke ikke kan klare sig i den internationale konkurrence, men så er det endnu en grund til at være glad for hans værk, at han har været en ærlig mand, der kun har tænkt på at løse sin opgave, uden at skele til om den egner sig som objekt for den internationale fagpresses nidkære fotografer.

Eksemplerne er naturligvis tilfældige – hvis man tør sige dette om en sådan sammenlignende gengivelse i det eneste danske tidsskrift, som bringer kendskab om dansk arkitektur ud i verden, til dem, der ikke er så lykkelig selv at kunne komme hertil. Det er godt med selvforsvar, men selverkendelse er nu heller ikke at foragte; jeg indrømmer, at jeg er enig med Giedion i det væsentlige, men i modsætning til ham, ser jeg intet nedsættende i at det er sådan, at dansk arkitektur er bedst når den er sig selv. ***Jens Mollerup***

Noter

Nordisk byplankonkurrence

Frederiksberg kommunalbestyrelse indbyder danske, finske, islandske, norske og svenske arkitekter og byplanlæggere til en offentlig idékonkurrence om forslag til byplan for et område i Frederiksberg kommune. Området, som har en størrelse på 34 ha. begrænses af Sankt Jørgens Sø, Gammel Kongevej, H. C. Ørsteds Vej, Danasvej og Vodroffsvej. Det er formålet med konkurrencen at få mulighederne for den fremtidige bebyggelse af det centralt beliggende og i flere henseender attraktive område på Frederiksberg alsidigt belyst. Blandt andet håber kommunen gennem konkurrencen at få klarlagt, hvilken udnyttelsesgrad, der må anses for hensigtsmæssig for den kommende bebyggelse, som af praktiske og økonomiske grunde må foregå etapevis.

Konkurrenceforslagene, der skal indleveres senest *mandag den 2. februar 1959*, vil blive bedømt af en komité, hvori kommunaldirektør Gerner Andersen, afdelingsarkitekt Jørgen Bang, civilingeniør Poul Møller og byplanchef Poul Wiboe repræsenterer Frederiksberg kommune, stadsarkitekt Poul Gøtzsche og professor Arne Jacobsen Danske Arkitekters Landsforbund og arkitekt Gunnar Lindman fra Stockholm de øvrige nordiske arkitektforbund.

Til præmiering er der afsat 70.000.– kr., hvoraf 1. præmien vil udgøre 30.000.– kr.

Konkurrencens program fås ved henvendelse til såvel Danske Arkitekters Landsforbund som Frederiksberg Kommune, hvorimod bilagene, for hvilke der skal erlægges et depositum på 100 kr., kun kan rekvireres gennem landsforbundets sekretariat.

Sparekassens præmiehuse udstilles

Præmierede enfamiliehuse fra den store arkitektkonkurrence, som Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn afholdt sidste efterår, bliver vist ved en udstilling i Rødovre. Udstillingen åbner den 6. september og holdes åben i hvert fald september ud.

På udstillingen vises 8 huse, der omfatter meget forskellige typer, varierende i størrelse fra 77 m² til 110 m² boligareal. Håndværkerudgiften er knap 35.000 kr. for det billigste, og ca. 60.000 kr. for det dyreste hus (der har garage).

Alle huse vil være møbleret. Haverne ved alle husene vil være anlagte, og der vil blive vist en række forskellige havetyper. På udstillingen vil de besøgende kunne få oplysninger om sparekassernes regler for finansiering af énfamiliehuse.

Husene ligger ved Rødovre Parkvej, ikke langt fra det nye rådhus. Udstillingens indgang bliver på hjørnet af Rødovre Parkvej og Rødovrevej. Der er udmærkede trafikforbindelser.

Nyt arkitekturtidsskrift

Næppe noget sted trives arkitekturtidsskrifterne så frodigt som i Italien. En af grundene er utvivlsomt støtten fra Olivetti-koncernen. Det er også Adriano Olivetti, der står bag det nye tidsskrift Zodiac – han er i hvert fald præsident for generalkomiteen. Hovedansvaret for redaktionen hviler på Bruno Alfieri.

Zodiac kommer kun to gange om året. Til gengæld er hvert nummer på over 200 sider. Hensigten er utvivlsomt at lave et internationalt tidsskrift i topklassen, et forum for de ypperste.

I det sidst udkomne nummer 2 er hovedartiklen skrevet af kunst- og arkitekturkritikeren Sergio Bettini. Den er på italiensk, men findes også i engelsk oversættelse. Emnet er: Semantic criticisme and the historical continuity of European architecture. Det er ikke let kost – men nærende.

Richard Neutra filosoferer på vanlig vis i en artikel: Human setting in an industrial civilization.

Wilhelm Berger skriver om „Grundfragen des Schulbaues". Der vises arbejder af bl. a. Le Corbusier og Maxwell Fry, og endelig er der nogle arkitektbiografier.

Der er intet sensationelt nyt i tidsskriftet, men tingene serveres i fineste anretning. Det er et tidsskrift for den, der trives i et fint internationalt selskab.

Pris i abonnement (2 numre om året) kr. 85,–. Eneforhandling for Danmark: Munksgaard.

Møbeltegnere til Holland

Møbelfabrikken „De Toren van Belem" i Rotterdam har i en henvendelse til DAL bedt om at blive kontaktet med tre danske møbeltegnere. Fabrikken har til hensigt at fremstille møbler i såkaldt „dansk stil".

Interesserede danske møbeltegnere må imidlertid selv sætte sig i forbindelse med den pågældende fabrik og få oplyst de nærmere vilkår for et eventuelt samarbejde. Adressen er: Meubelfabriek „De Toren van Belém", Hoogstraat 111, Rotterdam.

Louisiana

Det nye kunstmuseum Louisiana i Humlebæk åbnede den 14. august under hele landets opmærksomhed.

Jørgen Bo og Vilhelm Wohlert har skabt en ramme om Knud W. Jensens samling, der utvivlsomt vil blive en arkitektonisk seværdighed. I Arkitektur nr. 5 vil professor Kay Fisker anmelde den nye museumsbygning, som iøvrigt vil blive udførligt beskrevet gennem et stor billedmateriale, optaget af fotografen Jesper Høm. Museet er åbent alle ugens dage fra 10–18.

Samtidig med museets åbning har man stiftet Louisiana-klubben. Som medlem vil man kunne deltage i specialarrangementer, musikaftener, foredrag og specialudstillinger. Man får kataloger og brochurer gratis og får rabat på kunstbøger og grafik udgivet af Louisiana. Kontingentet er 20 kr. p. a. (for familier 25 kr.).

Danmark på verdensudstillingen i Bruxelles

Som bekendt udstiller Danmark ikke på verdensudstillingen i Bruxelles. Der er dog alligevel danske ting at se. I flere af udstillingens restauranter er der anvendt danske møbler, nemlig stole og borde tegnet af Arne Jacobsen og fremstillet af Fritz Hansens Eft. A/S. Nedenstående billede er fra restauranten, tegnet af Tapio Wirkkala, hvor Arne Jacobsens nye stol er anvendt – det er den der fik Grand Prix på Triennalen i Milano, 1957.

Gasbeton's naturlige stofkarakter er af smuk virkning

- både ude og inde

Forbandtets rolige rytme i den lette, grå tone er en virkningsfuld baggrund for kraftige kulører, imprægneret træværk eller det grønne løv.
Det er også en egenskab at regne med foruden Gasbeton's andre fortrin: God isolationsevne, lille murtykkelse, kort opførelsestid og lave byggeomkostninger.

byg med **GASBETON**

DANSK GASBETON AKTIESELSKAB . FREDERIKSBORGGADE 18 . KØBENHAVN K . C. 9575

træet dyppes i vædsken. Udvendige træbeklædninger bør også imprægneres. Hvis de skal males, stryges først med et farveløst imprægneringsmiddel, som er egnet til overmaling.

Den bedste beskyttelse opnås ved kedelimprægnering, som foretages på imprægneringsanstalter. Til imprægneringen benyttes tjæreolie, som er fortrinligt til træværk i fri luft, men mindre egnet til indvendig brug i bygninger. Indendøre anvendes midlet Celcure, som er lugtløst, og som kan males uden risiko for gennemslag. Hvor træværk vil blive udsat for fugtighed, må det kraftigt anbefales at lade det kedelimprægnere. Træet skal være tildannet, før det sendes til fabrikken. Imprægneringsomkostningerne andrager ca. 20 pct. af træprisen exclusive transportudgifter.

Godkendte imprægneringsmidler

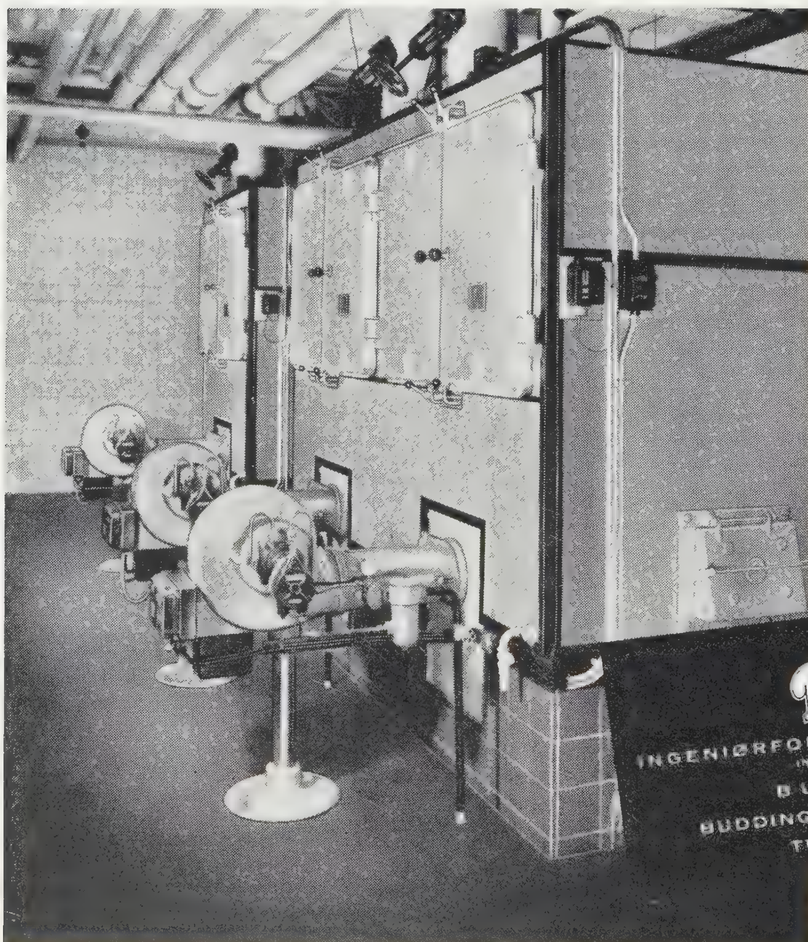
Imprægneringsmidlerne fremstilles i 2 typer: de vandopløselige og de olieopløselige.

De vandopløselige midler kan fremfor de olieopløselige med fordel anvendes, også når det behandlede træ er fugtigt, og da de er lugtløse, er de velegnede til brug i opholdsrum, lagerrum etc. Kan det forventes, at det behandlede træ vil blive udsat for større påvirkning af fugtighed, bør man ikke anvende træet før efter nogle ugers lagring.

De olieopløselige midler kan ikke så let trænge in i fugtigt træ, men de kan – selv i nybehandlet træ bedre modstå udvaskning. De fleste af dem har e ret fremtrædende lugt, som kan være til gene i op holdsrum. Finsk tjære er et meget yndet middel t behandling af træværk. De forskellige produkter, som går under denne betegnelse, er af meget ringe værd og deres brug kan ikke anbefales.

De fleste midler fås færdige til brug, og det er e selvfølge, at de ikke må fortyndes ved anvendelsen enkelte kan også fås i koncentreret form, og de m da fortyndes eller opløses i den af fabrikanten an givne koncentration. Indtrængningsevnen er af hængig af træsort, træets kvalitet og dets fugtighed og for at opnå den af fabrikanterne forlangte opsug ning må midlet oftest påføres ved flere strygninger Boligministeriet har efter forudgående undersøgelse på Statsprøveanstalten eller Teknologisk Institut god kendt en række midler, som kan benyttes til de obligatoriske behandling af træ i ejendomme, de bygges med statslån. Godkendt er (august 1956): Cel cure, C-Tox, Cupran, Cuprinol, Fluralsil (vandop løseligt), Solignum, Timbernol og Xylamon Natur

Behandling med Celcure kan kun foretages på imprægneringsanstalt, hvortil man indsender de færdigtildannede træ, medens de andre midler kan benyttes på byggepladsen ved strygning, sprøjtning eller dypning.

Tænk på Deres gæster
– og på Deres personale

God ventilation er en del af den komfort, som Deres gæster har krav på for at føle sig vel tilpasse. Især hvor der spises og ryges, er det nødvendigt med en ventilator.

I Deres køkken, på toiletter m. m. er en ventilator lige så ofte påkrævet – det ville glæde Deres gæster såvel som personalet.

Det er billigt at få frisk luft med BAHCO – og det kan betale sig for Dem. Vælg mellem de 3 typer BAHCO ventilatorer, som er beskrevet nedenfor.

①

(1)

Type 25

En elegant ventilator, som er driftsikker og lydløs. Den smukt udformede forplade skjuler ventilatoren og indeholder et rullegardin med kæde.

Ventilatoren monteres i ydermur. Som tilbehør fås en udvendig rist 30 × 40 cm.

Type 25 fås enten langsomtgående eller hurtiggående med en kapacitet på henholdsvis 510 m³/t eller 770 m³/t.

Pris kroner 295,00. Uden forplade kroner 235,00.

(2)

Type 15

En effektiv og smukt formgivet ventilator til mindre lokaler. Leveres i farve creme/blå eller helt i hvid. Ventilatoren kan fås enten med eller uden lukkeanordning m/kædetræk.

Type 15 monteres i ydermur eller i aftrækskanal. Kapacitet 300 m³/t. Som tilbehør kan fås en udvendig rist $17^1/_2 \times 25$ cm.

Pris m/lukkeanordning kr. 210,00, u/lukkeanordning kr. 185,00.

(3)

Type 35

En effektiv og særdeles lydsvag ventilator til større lokaler. Den er smukt formgivet og i neutral grå farve.

Ventilatoren monteres i ydermur. Som tilbehør fås en udvendig rist 40 × 40 cm samt et buet beskyttelsesnet.

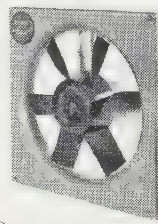
Type 35 fås langsomtgående eller hurtiggående med en kapacitet på henholdsvis 1300 m³/t eller 2000 m³/t.

Pris kroner 315,00.

A/S BAHCO-PRIMUS

②

③

BEBYGGELSE: FLØJ AF NY KOMMUNESKOLE, BRØNDERSLEV
BYGHERRE: BRØNDERSLEV KOMMUNE
ARKITEKT: JENS KNUDSEN, BRØNDERSLEV

Lad vippevinduet indgå i den lokale entreprise! – Det betaler sig

Grundlagt 1877

BYGNINGS BESLAG

og

Peders Haab vippevindue

Beslaget er patenteret og godkendt til statsstøttet byggeri

Forlang brochure og arbejdstegninger tilsendt

A/s Peder Nielsen
PEDERSHAAB
BRØNDERSLEV

Reparationsarbejde

Som nævnt er det vigtigt for reparationsarbejdet at vide, hvilken svamp der har medført ødelæggelsen.

Den beskrivelse, som er givet foran om de almindeligste bygningssvampe, gælder, når disse har vokset under gunstige betingelser og har haft mulighed for en naturlig udvikling. De svampeangreb, man møder i praksis, er oftest ikke særlig veludviklede, og de karakteristiske træk hos svampene kan da vanskeligere iagttages.

Derfor vil det altid betale sig at skaffe nøjagtige oplysninger enten ved at lade en kyndig håndværker foretage reparationsarbejdet eller ved at indsende en prøve af træet med oplysning om forekomst og udbredelse til Teknologisk Institut som tidligere nævnt.

Da reparationsarbejdet i høj grad afhænger af det enkelte tilfælde, skal der her kun gives en summarisk beskrivelse af arbejdet.

I almindelighed gælder det om først at finde grunden til, at træet er så fugtigt, at svampe kan angribe det. Her skal blot nævnes, at fugten kan skyldes utætheder i de omgivende byggematerialer eller mangelfuld ventilation. Når fugtens tilstedeværelse har fundet sin forklaring, må der naturligvis sørges for, at fugtdannelsen stoppes, ellers er det efterfølgende reparationsarbejde spildt; ofte vil det være tilstrækkeligt at sørge for bedre ventilation. Angrebet træ må udskiftes med nyt, tørt træ, som overalt må behandles med e imprægneringsmiddel. Ved gulvbrædder benyttes e farveløst imprægneringsmiddel. Også de tilstødend dele af det gamle træværk må behandles. Det er ikk ualmindeligt, at petroleum benyttes i stedet for e imprægneringsmiddel. Petroleum er ikke giftigt fo svampene og forsvinder tilmed ret hurtigt fra træe Der bør benyttes et af de midler, som er godkendt a boligministeriet, og som er nævnt på side A 512. Reparationer efter angreb af ægte hussvamp må nød vendigvis være mere vidtgående på grund af svam pens evne til at brede sig vidt omkring fra det op rindelige angrebssted. Alt træ, som er angrebet, elle som mistænkes for at være angrebet, må brænde omgående, da det rummer en betydelig smittefare det må derfor ikke oplagres i hus til senere brug som brændsel. Murværk renses for svampedannelser, puds lag og fuger bankes af, så langt som svampen kan følges. Derefter brændes muren med blæselampe Hvor flammen rammer svampedannelser, gløder de og behandlingen fortsættes, så langt som glødning ka iagttages. Derefter stryges muren over med et olie opløseligt middel mod svamp. Ved indsætning af ny træ må der lægges vægt på en omhyggelig imprægnering af træet. Bjælker og brædder, som kun er angrebet i den ene ende, kan bruges efter afkortning ca 30 cm forbi det sted, hvor svampen kan iagttages.

Om Giedion's bog

Den redaktionelle kommentar i Arkitektur 3, *der har give anledning til Jens Mollerups indlæg side 303, gengives he i sin helhed. Giedion holdt foredrag i København sidst 40'erne, da dansk bygningskunst endnu var præget af krigen åndelige klima. Os bekendt har Giedion ikke senere besøg Danmark.*

Kunsthistorikeren og arkitekturskribenten S. Giedion har udsendt en ny bog: *Architecture, you and me.* Det e en samling forelæsninger og artikler, der spænder fra en analyse af begrebet den herskende smag til e gennemgang af de seneste års mest bemærkelsesværdige arkitektur. Man stifter bekendtskab med verdenskunstens største navne. I dette fornemme selskab træffer man også Jørn Utzon.

Giedion har et afsnit om Utzons projekt til operaen i Sydney. Han omtaler det som et af de senere års største arkitektoniske begivenheder, der vil inddrage Australien i den verdensomspændende udvikling, som allerede omfatter Brasilien, Indien og Japan.

Utzon og Australien er på vej mod den internationale anerkendelse, der vil sikre dem fast plads på fremtrædende steder i den internationale arkitekturlitteratur. Men at Giedion ikke mener, at dansk arkitektur ligestraks vil komme til at spille en tilsvarende rolle fremgår af følgende linier:

„En anden overraskelse er landet i hvilket projekte har sin oprindelse. Dansk arkitektur, indtil nu, ha været indhyllet i en delikat tåge af klassicisme, som har fremmet en atmosfære af træthed, magen til den der ånder af J. P. Jacobsens romaner. Jørn Utzon Sydney-operaens arkitekt, er kendt for sine sund projekter til boligområder og eenfamiliehuse. Men dette pludselige geniale slag var helt uventet.“

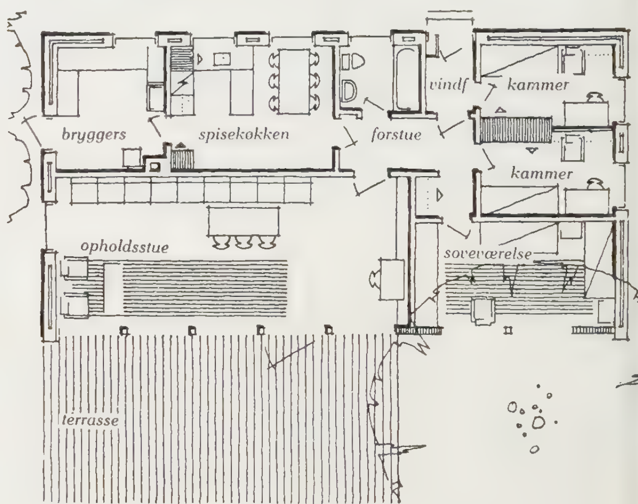
I fornærmet selvforsvar er det fristende at betvivle Giedions kendskab til dansk arkitektur. Dansk bygningskunst ses stadig hyppigere i udenlandske tidsskrifter, men ofte i en pauver gengivelse – og trods alt er det et lille og tilfældigt udsnit af dansk arkitektur, der publiceres ad den vej. Og hvorfra kender Giedion ellers dansk bygningskunst? Hans vurdering må i højere grad være baseret på intution end på exakt viden.

Men måske har han ret. Det er ikke dristighed, der karakteriserer dansk bygningskunst. Det er som bekendt ikke så ligetil at definere kunst. Et har dog altid karakteriseret verdenskunstens store numre – de var i skabelsesmomentet overraskende dristige, chokerende ukonventionelle. At de efterhånden bliver accepterede og kopierede får os undertiden til at glemme denne omstændighed. Der er netop for tiden en tendens til her i Danmark at yde det anonyme en særlig anerkendelse. Og der kan også i mange tilfælde være god grund til at fremme en anonym byggeskik. Ni af ti byggeopgaver ville vinde ved at blive løst i *den* ånd. Talentløse forsøg på at være original er tifold værre. Men byggekunsten må også have sine spir.

Det er farligt at agitere for formeksperimenter. Den stærkt personlige arkitektur, det udtryksfulde udover tradition og miljø, kan ikke doceres. Og sådanne eksperimenter har vanskeligt ved at finde bygherrer.

Som før understreget her, er bygherren den, der forvandler projektet til realitet. Jørn Utzon fandt en bygherre i Australien. Iøvrigt er det vel ikke rimeligt at vente, at han skulle have fundet en tilsvarende her i landet. Men selv til mindre opgaver kniber det med dristige bygherrer i Danmark. Giedion har til en vis grad ret. Men at danske arkitekter i almindelighed skulle være stagnerede i klassicismen – næh den går ikke. Når danske arkitekter så ofte placerer sig i internationale konkurrencer, må de trods alt være i kontakt med tiden.

Fra udstillingen Eget hus ved Furesøen

Firma Johan Christensen & Søn. Plan 1 : 200.

Ved omtalen af udstillingen Eget hus ved Furesøen, på side 299 i dette nummer af Arkitekten, blev der desværre ikke plads til at gengive denne plan. Møbleringen vist på planen er ikke identisk med den møblering, der blev vist på udstillingen.

Grundkursus i plasticmaterialer

Teknologisk Institut har tilrettelagt et grundkursus i plasticmaterialer for ingeniører og arkitekter, der i deres erhverv har behov for en grundlæggende viden om de almindeligst anvendte plasticmaterialer. Kursus varer i 33 timer, som ved aftenkursus er fordelt med 3 timer pr. aften. Dagkursus afholdes ved fornøden tilslutning. Pris kr. 225,–.

Af hensyn til tilrettelægningen af kurset bedes interesserede snarest muligt henvende sig til Skoleafdelingen, Hagemannsgade 2, V., C. 8760, og venligst opgive, om der ønskes deltagelse i aftenkursus eller dagkursus, og der vil derefter senere blive givet nærmere meddelelse om kursus.

Iøvrigt foreligger nu planerne for Teknologisk Instituts dag- og aftenundervisning.

Tidsskrifter modtaget til og med juli 1958

Bonytt 5/1958

Arne Remlow: Norske interiørtekstiler. Harriet Clayhills: Tekstil og Design. Arne Remlow: Nær selvforsørget. Hakon Stenstadvold: Kan personlig vevkunst bli industriprodukt. Inger Marie Lenschow: Gardiner og gardinopphengning. Anne Lise Rognlien: I lintøyskapet. Kjellaug Hølaas: Brugskunstnerne, deres utdannelse for tekstilindustrien.

Bonytt 6/1958

Harriet Clayhills: En bysantiner fra Setesdal (Om kunstneren Torvald Moseid). Arne Remlov: Hus i Drammen, arkitekt H. P. Evensen. Liv Schjødt: Et miljø blir skapt, ny by i Ghana, arkitekter: Maxwell Fry, Jane Drew og medarbejdere. P. A. M. Melbye: Hus av plast. Liv Schjødt: Mer om skap. Kåre Kvilhaug og Jarle Øyasæter: Fleksible leiligheter i Trondheim.

Byggeindustrien 9/1958

P. Nyboe Andersen: Boligstøtte og samfundsøkonomi. Experimentelt boligbyggeri i Ungarn. Ikke elementer for elementernes skyld, samtale med civ.ing. Erik Petersen, Odense. Belgisk husleje-sanering og boligstøttepolitik.

Byggeindustrien 10/1958

Odvar Hedlund (boligdirektoratet, Oslo): Foregår der noe i Norge? Simon Jensfelt, SAR: Højhuse?

Byggeindustrien 11/1958

Jørgen Bryrup: Søm og sømbeslag. Konjunkturoversigter. Pana-rama huset, et eksempel på amerikansk elementbyggeri. Let ydervægselement af plastic.

Byggeindustrien 12/1958

Liberalisme, socialisme og bo ligbyggeri, leder. Jørgen Bry rup: Økonomiske træspærfag Byggeriet bør regne med pla stic, samtale med direktør V B. Lauridsen, Omnia Køle industri.

Form 5/1958

Expo för export, af Sven Eri Skawonius. Labyrint i all dimensioner, om verdensud stillingen i Bruxelles. Han werkslotteriet jubilerar, Dag Widman. ... god form good design, af Åke H. Huld Från konterfej i olja til färg fotoporträtt, af Bo Lage crantz. Rätt plast på rä plats, af Jan-Erik Janson.

Forum 3/1958

Hele hæftet er anvendt til om tale af G. Rietveld's arbejder anledning af hans 70-årsdag Der bringes korte udtalelse af Le Corbusier, Richar Neutra, Bruno Zevi og A. c P. Smithson samt artikel Aldo van Eyck.

Forum 4/1958

Hæftets hovedemne er hvile- c alderdomshjem samt bolig for gamle mennesker.

De grafiske fag 5/1958

Charles Moegreen: Typograf anmeldt af Henry Thejl Cherokee Phoenix, en ind ansk avis trykt med et ind ansk alfabet skabt af Sequ oyah i forrige århundred Nye tryk. Gustav Wied, gra fisk-literært portræt af Jørge Eggers i anledning af 10 årsdagen for Gustav Wie fødsel. Nyt om skrift.

De grafiske fag 6/1958

Nyheder fra DRUPA-udsti lingen 1958. Nye tryk. Pre sen har ingen presse, anme delse af Jørgen Eggers. Pen rose Annual 1958.

De grafiske fag 7/1958
Nyheder fra DRUPA 1958, kemigrafien. Trykkeri ombord, bogtrykkeri på Svenska-Amerikaliniens Stockholm. Den grafiske Højskoles laboratorium kan nu kvalitetsundersøge bogtrykpresser. Nye tryk.

Havekunst 3/1958
Om uddannelse, af Agnete og Erik Mygind. Have ved feriehus, af Morten Klint. Akademites prøve for havearkitekter, af C. Th. Sørensen. Parkeringsareal ved Tuborg, af J. Palle Schmidt. En perle blandt haver, Chateau Beloeil syd for Bruxelles.

Plan 3/1959
Utredning om planväsendets organisation. Å. Janson: Synpunkter på bostadsmiljön. Erfarenheter från bostadsstyrelsens tekniska granskning I. S. Bergbäck og S. Kristoferson: Bostadsförmedlingskön i Linköping. G. Asker: Rationell vatten-, avlopps- och värmeförsörjning vid gruppbygge av småhus. P. Lang: Brasilien bygger ny huvudstad. G. Arpi: Fiktiv urbanisering år 1960?. E. Bylund: Tätorternas avgränsning.

Werk 5/1958
Skoler og alderdomshjem. Skole i Letzi, Zürich-Albisrieden, af Ernst Gisel. Skole Chriesiweg, i Zürich-Altstetten, af Cramer, Jaray og Paillard i samarbejde med Hans Tissi. Tre skolebygninger i Nagele, Holland, af Aldo van Eyck og H. P. D. van Ginkel. Moderne kunst i gamle og nye skoler i Basel. Nye skolebøger for 2. og 3. skoleår. Alderdomshjem ved Bruderholz i Basel, af Hans Peter Baur. Boliger for gamle mennesker i Basel, af Florian Vischer og Georges Weber. Konkurrence om fagskole i Yverdon, 1. præmieprojekt af Charles og Frederic Brugger.

Werk 6/1958
Eenfamiliehuse og feriehuse. Hus i Vedbæk af Arne Jacobsen. Hus i New Jersey, USA af Otto og Ridi Kolb. Hus i Zug, Schweiz, af Leo Hafner og Alphons Wiederkehr. To huse ved Küsnacht, Schweiz, af Walter Niehus. Hus i Ebnat af Thomas Schmid, indretning af Felix Stöckli. Nye metoder for måling af varigheden af solskin. Trigonferiehus i Wallis, Schweiz, af Heidi og Peter Wenger. Sommerhus ved Ulm, af Fred Hochstrasser. Feriehus i St. Moritz, af Thomas Schmid. Artikel af Hans Naef: Om

Ingres' italienske billeder (tegninger fra Rom). Artikel af Walter Kern: Billedhuggeren Arnold D'Altri. Resultatet af en konkurrence om en skole i Monthey, Wallis. 1. præmie af Donat Ruff.

Architectural Record juni 1958

Vand og arkitektur, en artikel af Elisabeth B. Kassler. – Kontorbygning i Cleveland, arkitekter Carson & Lundin. – Festival of Structure, arkitektur i Bruxelles. – Lagerbygning opført af beton-elementer, arkitekter: Yamasaki, Leinweber and Associates. – 8 kirker tegnet af forskellige arkitekter.

Architectural Record juli 1958

En japansk arkitekt søger nye udtryksformer – en artikel om Kenzo Tange illustreret med billeder fra flere af hans bygninger. – The Seagram Building, arkitekter Mies van der Rohe og Philip Johnson, artikel ved Arthur Drexler. – 4 eenfamiliehuse, "indoor-outdoor", mer eller mindre atriumhuse. – Building Type Study: etagebyggeri.

Architectural Review juli 1958

Højhusbyggeri i London, en artikel af J. M. Richards. – Gatwick lufthavn, arkitekter Yorke, Rosenberg, Mardall. – Vienna and the Genius Loci, en artikel af S. Lang om Ringstrasses betydning for Wien. – Strandbade i Grækenland, Jugoslavien og Wien. – Material and Design, en artikel af Nicolete Gray om skrifttyper. – Interior Design: Belgrade Theatre, arkitekt Arthur Ling, National Film Theatre, arkitekt Hubert Bennett. – Townscape: Object Lesson, en artikel af Kenneth Browne om faren for uordentlige gadebilleder i nyt kvarter i London. – Noter.

Meddelelser fra

DANSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND

Bredgade 66, København K.
Telefon *Minerva 1290

Adresseforandringer

Arkitekt Benedicte Bülow, *bolig* fra 30 Charlton Street, New York 14, N. Y. U.S.A., til Skovmosealle 79, Hareskov. *Tlf. nr.* 98 45 52.

Arkitekt P. Farver, *bolig* fra Gåseholmvej 6, Herlev, til Veras Alle 13 A, Vanløse. *Tlf. nr.* 71 01 14.

Arkitekt Per Vagn Glarborg, *bolig* fra 919 Leorita Street, Baldwin Park, California, U.S.A. til 13049 Judith Street, Baldwin Park, California, U.S.A.

Arkitekt Flemming Nedergaard, *bolig* fra Zahnsgade 18, Kolding til Hvidovrevej 327 C, 6. t. v., Hvidovre.

Arkitekt Holger Lund, *bolig* fra Chr. X's alle 102, Lyngby til Hybenvej 34, Glostrup.

Arkitekt Knud Esbern Madsen, *bolig* fra Hjortekærskrænten 10, Hjortekær pr. Klampenborg til Vitus Beringsvej 95, Frederikshavn.

Arkitekt Max Boje Rasmussen, *bolig* Munkevænget 35, Odense. *Tlf. nr.* 11 95 36, *tegnestue* Aaboulevarden 47, Aarhus, *Tlf. nr.* 25710.
Tidligere meddelelse i Arkitekten nr. 15 var forkert.

Arkitekt Ingeborg Lange Schmidt, *bolig* fra Strandboulevarden 38, Ø til Øverødvej 96 B, Holte. *Tlf. nr.* Holte 783.

STILLING TILBYDES

Arkitekt. Ung arkitekt evt. bygningskonstruktør søges ca. 1. oktober til vor tegnestue. Skriftlig henvendelse til *Dyck-Madsen og Zander Olsen*, arkitekter M.A.A., Bysøstræde 10, Holbæk.

STILLING SØGES

H3'er med et par års tegnestuepraksis søger arbejde i København straks efter aflevering af afgangsopgave indtil militærtjeneste 1. nov. Telefon TR. 3561.

DUPLIKERING

Byggebeskrivelser, referater og renskrivning af statiske beregninger. Duplikeringsbureauet **Dania**, Central 6717.

92 (E)

ARBEJDER AF RALPH ERSKINE

Ralph Erskine er englænder, men har arbejdet i Sverige en årrække. Der vises eksempler på hans arbeder i denne periode, arbejderboliger ved Storviks Hammarby, papirfabrik i Östenfors, skovarbejderboliger i Jädraås, hotel i Borgafjäll og butikscenter i Luleå.

Arkitekten nr. 17/1958, side 273

727.745

ITALIENSKE MUSEER
af Ib Rasmussen

Forfatteren omtaler en række karakteristiske nybygninger, ombygninger og restaureringer af museer udført i Italien i årene efter krigen. Et af de mest særprægede, Franco Albinis underjordiske museum ved domkirken i Genova vises med plan, snit og flere interiørfotografier. Fra de øvrige omtalte eksempler vises forskellige interiører og i nogle tilfælde planer og snit.

Arkitekten nr. 18/1958, side 289

727.4

DEN KONGELIGE VETERINÆR- OG LANDBOHØJSKOLE 100 ÅR
af Mogens Koch

I anledning af at det den 24. august var 100 år siden Landbohøjskolen blev indviet skriver professor Mogens Koch ganske kort om M. G. Bindesbøll's oprindelige anlæg, som i dag er delvis skjult og forandret af senere tilbygninger og ændringer.

Arkitekten nr. 18/1958, side 300

se HFB side 468

Bianco Lunos Bogtrykkeri A-S, Kbhvn.